

Oslo

Nr. 3 | Desember 2020 | Årgang 30

Oslo speilet

5 Oslos befolkning
2020–2050

19 Osloundom
i koronatiden

27 Hvem sprang da
klokka klang?

35 Vanskeligstilte
på boligmarkedet

OSLOSPEILET ble utgitt første gang i 1991 og presenterer sentral informasjon og faktabaserte analyser til bruk for kommunens politiske og administrative ledelse og andre interesserte.

Ansvarlig redaktør: Kommunaldirektør Sølve Monica Steffensen, Byrådsavdeling for finans

Redaktør: Nils Petter Strand, Byrådsavdeling for finans

Redaksjon: Sille Ohrem, Miriam Abildsnes og Nils Petter Strand, Byrådsavdeling for finans

Forsidefoto: 07 Media

Layout og produksjon: 07 Media AS

Kontakt: Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans, Rådhuset, 0037 OSLO

e-post: oslostatistikken@byr.oslo.kommune.no

Tidligere utgaver av Oslospeilet finner du på www.oslo.kommune.no/oslospeilet

”

Jeg blir **HER** i trygge **Oslo**

Jeg blir her i **stygge** Oslo

Trygge Oslo, stygge **OSLO**

Jeg blir her i **trygge** Oslo

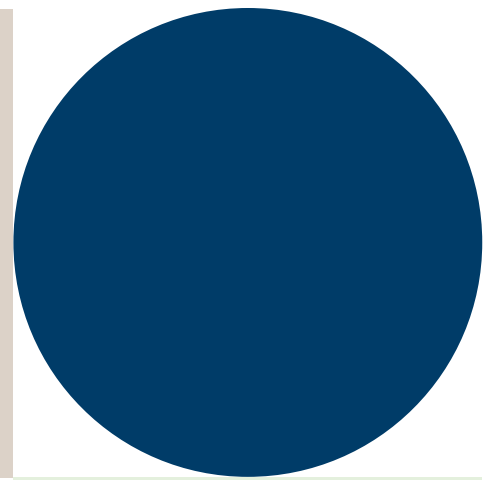
Jokke med Tourettes

Innhold

5

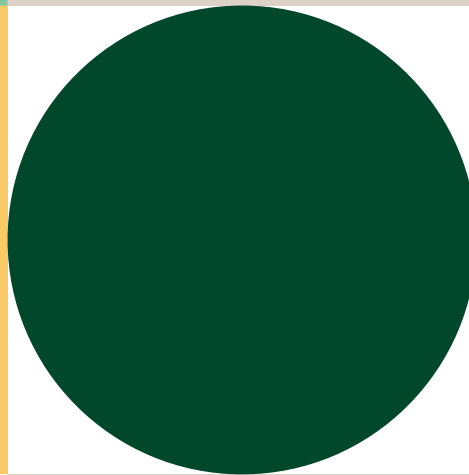
Oslos befolkning 2020–2050

Resultater fra
befolkningsframskrivingen

19

Oslo ungdom i koronatiden

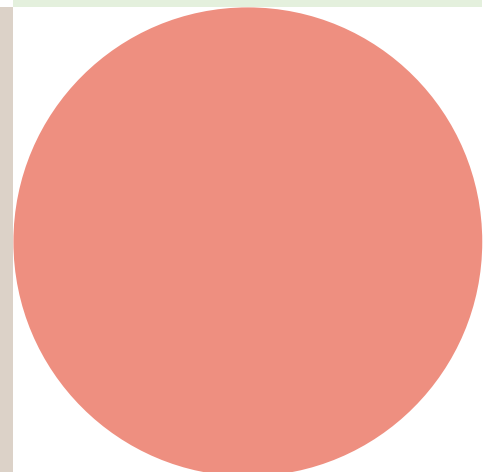
27

Hvem sprang da klokka klang?

Ungdom i Oslo sin deltakelse
i organiserte fritidsaktiviteter

35

Vanskeligstilte på boligmarkedet

Oslos befolkning 2020–2050

Resultater fra befolkningsframskrivingen

Oslo vil om kort tid passere 700 000 innbyggere. Gitt forutsetningene i årets framskriving forventes det en befolkning på om lag 814 000 i 2040. Sterkest vekst forventes det blant de over 80 år, med om lag en dobling fra 2020 til 2040. Barnebefolkningen forventes også å vokse, men utviklingen de nærmeste årene påvirkes av de seneste års lave fruktbarhet.

Av Niels Henning Gundersen, Thom Åbyholm og
Nils Petter Strand, Byrådsavdeling for finans – seksjon for
plan og strategi

Byrådsavdeling for finans lager hvert år befolkningsframskrivinger for Oslo kommune. Befolkningsframskrivingene er et viktig beslutningsgrunnlag innenfor flere av kommunens ansvarsområder. Hensikten er å gjøre kommunen i stand til å være i forkant, for å kunne dimensjonere tjenestetilbudet i takt med befolkningsutviklingen. Dersom vi forventer flere barn, må kommunen sørge for flere barnehager og skoler, og kapasiteten til helsestasjonene må utvides. Forventer vi flere eldre, trenger vi flere sykehjem, flere eldre-/seniorsentre og flere ansatte i hjemmetjenesten. I tillegg skal tjenestene gjerne leveres der folk bor. Det er derfor viktig at vi også beregner *hvor* i byen det blir flere barn, og *hvor* i byen det blir flere eldre.

SSB utarbeider også framskrivinger av befolkningen i Oslo, som de gjør for alle landets kommuner. SSBs framskrivinger¹ fungerer som god rettesnor for Oslo kommunes egne framskrivinger, og vi nyter godt av et etablert samarbeid med fagmiljøet i SSB. Hovedforskjellen på Oslo kommunes og SSBs framskrivinger er at kommunens framskrivinger er spesialtilpasset kommunens behov. Dette gjelder spesielt beregninger på lavt geografisk nivå, med en modell som tar hensyn til forventet boligbygging i ulike områder av byen. Dette er viktig for å øke treffsikkerheten i områder med høy byggeaktivitet. SSBs modell er rent demografisk,

Sammenheng

- Resultatene av årets framskriving angir en befolkning i Oslo på drøyt 814 000 i 2040 og 860 000 i 2050. Dette er noe lavere enn fjorårets framskriving.
- Nedjusteringen skyldes et lavere anslag for forventet netto innflytting til Oslo.
- Covid-19-pandemien har hatt lite innvirkning på beregningene. Det er kun gjort mindre justeringer på kort sikt med hensyn til inn- og utvandring.
- På sikt vil størsteparten av boligbyggingen skyves til ytre by, noe som gjør at det etter hvert forventes større befolkningsvekst i ytre by enn i indre by.
- Nedgangen i antall fødte de seneste årene har ført til en nedgang i antall barn i barnehagealder. På lengre sikt forventer vi både at fruktbarheten vil ta seg noe opp og at det stadig vil være høy innflytting av unge voksne. Kombinert gjør dette at vi forventer en jevnt stigende barnebefolkning.
- Antall 19–34-åringer i befolkningen har vokst voldsomt etter årtusenskiftet. Framover forventes veksten i denne aldersgruppen å flate ut.
- Oslo kan regne med å få en sterk vekst i eldrebefolkningen i årene framover. Aldersgruppen 67 år og eldre vil øke med nesten 85 prosent, mot 24 prosent i befolkningen som helhet.
- Eldrebølgen blir relativt sett svakere i Oslo enn i landet for øvrig som følge av stadig påfyll i yngre aldersgrupper.

¹ Leknes, S. og S. Løken (2020). Befolkningsframskrivinger for kommunene, 2020–2050. *Rapporter 2020/27*. Statistisk sentralbyrå.

dvs. tar ikke hensyn til boligbygging. For SSB er ikke boligbygging like sentralt ettersom de kun framskriver for hele kommunen, ikke for bydeler og delbydeler.

Videre i artikkelen vil vi kort gjøre rede for modellen og forutsetningene som ligger til grunn for framskrivingen. Deretter vil vi presentere resultater fra framskrivingen fordelt på ulike aldersgrupper. En befolkningsframskriving resulterer i temmelig store mengder data, og det er kun plass til å gjengi hovedtrekk i denne artikkelen. Se Oslo kommunes statistikkbank for mer detaljerte resultater.

En framskriving er en regneøvelse

En befolkningsframskriving kan være en god pekepinn på framtidens befolkningsutvikling og således være et godt og viktig planleggingsverktøy. Framtiden er imidlertid usikker og framskrivinger er i hovedsak regneøvelser.

Befolkningsframskrivingene til Oslo kommune blir laget i modellverktøyet KOMPAS² og gir et anslag over hvor mange mennesker det vil bo i Oslo i årene framover fordelt på delbydeler og aldersgrupper. Kort fortalt tar befolkningsframskrivingen utgangspunkt i siste tilgjengelige statistikkår (1.1.2020 i årets framskriving), som viser status for befolkningen etter alder, kjønn og bosted, og framskriver en ny befolkning et og et år fram i tid basert på antagelser om framtidig fruktbarhet, dødssannsynligheter og flyttesannsynligheter. I tillegg benyttes et anslag for framtidig boligbygging til å fordele befolkningen mellom bydelene.

Forutsetningene

Som nevnt ovenfor er befolkningsframskrivingen en beregning basert på bestemte forutsetninger. Forutsetningene er også i seg selv beregninger, og det kunne vært interessant å se nærmere på disse. I denne artikkelen ønsker vi imidlertid å fokusere på selve resultatene av framskrivingen, og gjør derfor kun kort rede for forutsetningene nedenfor.³

Fruktbarhet

Fruktbarheten varierer over tid. Etter årtusenskiftet var det en gradvis økning i fruktbarheten der 2009 ble et toppår både for Oslo og Norge, med et samlet fruktbarhetstall (SFT⁴) på hhv. 1,88 og 1,98. Siden da

Resultatene av befolkningsframskrivingen er tilgjengelig i Oslo kommunes statistikkbank. www.statistikkbanken.oslo.kommune.no

Det lagt ut tre tabeller:

- Befolkningsframskrivinger etter alternativ (høy, lav og mellom), år, kjønn og ettårs alder (Kun Oslonivå, fram til 2050)
- Befolkningsframskriving mellomalternativet etter år og ettårsalder (per bydel, til 2035)
- Befolkningsframskriving mellomalternativet etter år, kjønn og aldersgrupper (per bydel, til 2035)

har fruktbarheten falt til 1,42 for Oslo og 1,53 for Norge i 2019. Det var det laveste SFT i Oslo siden midten av 1980-tallet.⁵

Historisk har man sett at etter en periode med nedgang i SFT, har SFT økt som følge av at utsatte fødsler har blitt tatt igjen på et senere tidspunkt. En slik utvikling er lagt til grunn for fruktbarheten i årets framskriving, der SFT fortsetter å falle noen år før den øker til et høyere langsiktig nivå (1,65) som følge av at utsatte fødsler blir hentet inn. Dette er på linje med anslaget i SSBs framskriving fra 2020.

Dødssannsynligheter

De siste 30 årene har det vært en sterk nedgang i antall døde i Oslo til tross for en stor befolkningsvekst i samme tidsrom. Det har ført til en sterk økning i forventet levealder. Økningen i levealder de siste tiårene skyldes hovedsakelig at stadig færre dør tidlig.

Dødssannsynlighetene som er benyttet i framskrivingen er kjønns- og aldersspesifikke. De er laget per bydel basert på data for de 10 siste årene. SSB legger i sin framskriving til grunn at forventet levealder skal fortsette å øke i årene framover. Den samme økningen er lagt til grunn i vår beregning av framtidige døds-sannsynligheter på bydel.

Netto innflytting

Nettoinnflyttingen til Oslo har de siste 20 årene variert kraftig, og de seneste årene er intet unntak. Stor variasjon i antall innvandringer er hovedgrunnen til at både nettoinnflyttingen og befolkningsveksten i Oslo har gått mye opp og ned fra år til år de siste 10-15 årene. Vi beregner selv forventet netto innflytting til Oslo i en flyttemodell, men innvandring og

² KOMPAS er en forkortelse for Kommunenes plan- og analysesystem. Systemet leveres av Cowi AS.

³ Les mer om forutsetningene i vårt dokumentasjonsnotat på: <https://www.oslo.kommune.no/statistikk/befolkning/befolkningsframskrivinger/>.

⁴ Samlet fruktbarhetstall (SFT) viser gjennomsnittlig antall levendefødte barn pr. kvinne i løpet av livet, under forutsetning av at fruktbarhetsmønstret i perioden gjelder i hele kvinnens fødedyktige periode (15–49 år) og at dødsfall ikke forekommer.

⁵ Åbyholm, T. (2020). Fortsatt fallende fruktbarhet. Oslospeilet 2/2020.

utvandring fra SSBs nasjonale befolkningsframskriving⁶ er sentrale input i denne modellen.

Av alle beregninger og vurderinger som legges til grunn i befolkningsframskrivingen, er innvandring den desidert mest usikre. På dette området lener vi oss i stor grad på arbeidet SSB gjør. SSB bruker en egen modell til å beregne innvandringen til Norge. Denne tar hensyn til bl.a. befolkningsutvikling i andre deler av verden, forventet inntektsnivå og arbeidsledighetsrate i Norge sammenlignet med andre deler av verden. Selv om modellen til SSB tar hensyn til flere av forholdene som er viktige for innvandringen, er det mye den ikke tar hensyn til også, slik som politiske endringer (utvidelse/utmelding av EU, endringer i norsk/europeisk innvandringspolitikk), kriger, klimaendringer og naturkatastrofer. Den ekstraordinære usikkerheten knyttet til framtidig innvandring skyldes kombinasjonen av at potensialet for innvandring er enormt (folk flest bor ikke i Norge), samtidig som mye av det som påvirker innvandringsnivået ikke er egnet til å beregne statistisk (politiske endringer).

6 Gleditsch, R. F., Thomas, M. og A. Syse (2020). Nasjonale befolkningsframskrivinger 2020. Modeller, forutsetninger og resultater. *Rapporter 2020/24*. Statistisk sentralbyrå.

Boligbygging

Befolkningsframskrivingene legger også til grunn et anslag om forventet boligbygging i Oslo for årene 2020 til 2050. Dette påvirker kun den geografiske fordelingen av den framskrevne befolkningen, ikke selve folkemengden. Størrelsen på forventet boligbygging i framskrivingsperioden er et gjennomsnitt av boligbyggingen i Oslo de siste årene (dvs. 3 300–3 500 boliger per år). Potensialet for boligbygging i Oslo overstiger langt det som faktisk ligger i anslaget. Anslaget for boligbygging er utarbeidet av Plan- og bygningsetaten (PBE) i Oslo kommune.

For de første årene i framskrivingsperioden er anslaget for boligbygging i stor grad basert på en gjennomgang av igangsettingstillatelser. Dette er det stor sannsynlighet for at blir realisert. Videre i perioden er det tatt hensyn til rammetillatelser og reguleringsplaner, som er mer usikre både mht. realiseringstempo og antall boliger. Enda lenger ut i perioden har PBE kun potensialer for boligbygging og basere anslaget på, altså områder det *kan* bygges boliger på. Dette illustrerer hvordan usikkerheten øker jo lenger fram i tid vi gjør beregninger.

Usikkerhet – uforutsette hendelser skjer ganske ofte

En framskriving bygger på historien og den atferden vi kan lese ut av statistikk. Dermed kan man generelt si at en framskriving vil treffe godt så lenge årene vi har foran oss blir noenlunde like de årene vi har lagt bak oss. Uforutsette samfunnsendringer som finanskriser, flyktningkriser, endringer i regelverk for innvandring, pandemier e.l., kan påvirke flytteeatferd så vel som fruktbarhet og dødelighet. I løpet av framskrivingsperioden (2020–2050) vil det garantert oppstå misforhold mellom virkeligheten og de forutsetningene framskrivingene hviler på. Jo lenger fram i tid vi framskriver desto større er sjansen for at det vil oppstå samfunnsendringer som passer dårlig med forutsetningene i framskrivingen. I tillegg, når det beregnes langt fram i tid, vil små misforhold mellom beregning og virkelighet akkumuleres, og blir til store misforhold på lang sikt. Usikkerheten ved en befolkningsframskriving øker derfor betydelig desto lenger inn framtiden det framskrives. Dette er også grunnen til at det er vanlig å lage flere alternative framskrivinger. Foruten mellomalternativet (hovedalternativet), lager vi hvert år et høyalternativ og et lavalternativ. I denne artikkelen vil vi imidlertid konsentrere oss om resultatene fra mellomalternativet.⁷

En framskriving bygger på en bearbeidet versjon av historisk statistikk. Nærmere bestemt på gjennomsnittsbetraktninger av statistikk for de seneste årene hvor ekstremverdier er utelatt. Dette fører til at man i en framskriving går fra en relativt «humpet» fortid, inn en relativt «glattet» framtid.

Har Covid-19 påvirket befolkningsframskrivingen?

En framtidig pandemi er en av mange mulige hendelser som vil kunne påvirke befolkningsutviklingen men som er vanskelig å ta hensyn til i en befolkningsframskriving. Men hva nå, når vi står midt oppi en pandemi? Covid-19-situasjonen har utvilsomt kraft til å påvirke befolkningsutviklingen. Befolkningsstatistikken fra SSB for første halvår tyder på at pandemien etter all sannsynlighet har bidratt til å dempe både innvandringen og utvandringen. Disse halvårstallene har blitt brukt for å anslå nettoinnflyttingen det første året i Oslo kommunes framskriving. Samtidig senket SSB innvandringen og utvandringen for 2020 og 2021 i sin nasjonale framskriving, noe som også har indirekte innvirkning på kommunens framskriving. Utover dette er det ikke gjort spesielle hensyn med tanke på mulige framtidige effekter av Covid-19-pandemien. Det er med andre ord gjort noen kortsiktige justeringer med

hensyn til inn- og utvandring på kort sikt, men ingenting på lang sikt.

Enn så lenge er det ingen tegn til overdødelighet⁸, og flyttingen mellom Oslo og andre kommuner ser tilsynelatende normal ut. Her kan det likevel tenkes vi vil få se konsekvenser av pandemien lenger fram i tid. For eksempel kan det tenkes at bedre tilrettelagte hjemmekontorløsninger vil bidra til at flere finner det praktisk å bo lengre unna arbeidsplassen.

Usikkerhet rundt pandemiens varighet, politiske tiltak som reiserestriksjoner, og mulig framtidig påvirkning på dødelighet og flyttemønster, gjør at framskrivingene i år er forbundet med ekstra stor usikkerhet, også på kort sikt.

Fortsatt vekst, men i et roligere tempo

Resultatene av årets framskriving angir en forventet befolkning i Oslo på drøyt 860 000 i 2050⁹, mens befolkningen i Oslo i 2040 er beregnet til vel 814 000, i mellomalternativet (se figur 1). Dette er noe lavere enn mellomalternativet fra fjorårets framskriving, på 839 000 i 2040.

Nedjusteringen i forhold til fjorårets framskriving skyldes et lavere anslag for forventet nettoutflytting til Oslo på lang sikt, noe som er i tråd med SSBs framskriving fra i år. SSBs anslag for forventet innvandring til Norge ble i deres 2020-framskriving nedjustert sammenlignet med 2018-framskrivingen. Dette er en sentral komponent i Oslo kommunes framskriving, og er hovedårsaken til at forventet befolkningsvekst i Oslo kommer ut noe lavere i årets framskriving enn i fjorårets framskriving.

Høy- og lavalternativet i årets framskriving gir anslag på henholdsvis 1 021 000 og 719 000 personer i 2050. I lavalternativet er det en svak befolkningsnedgang fra 2039 og utover.

Flyttemønster og familieetableringer

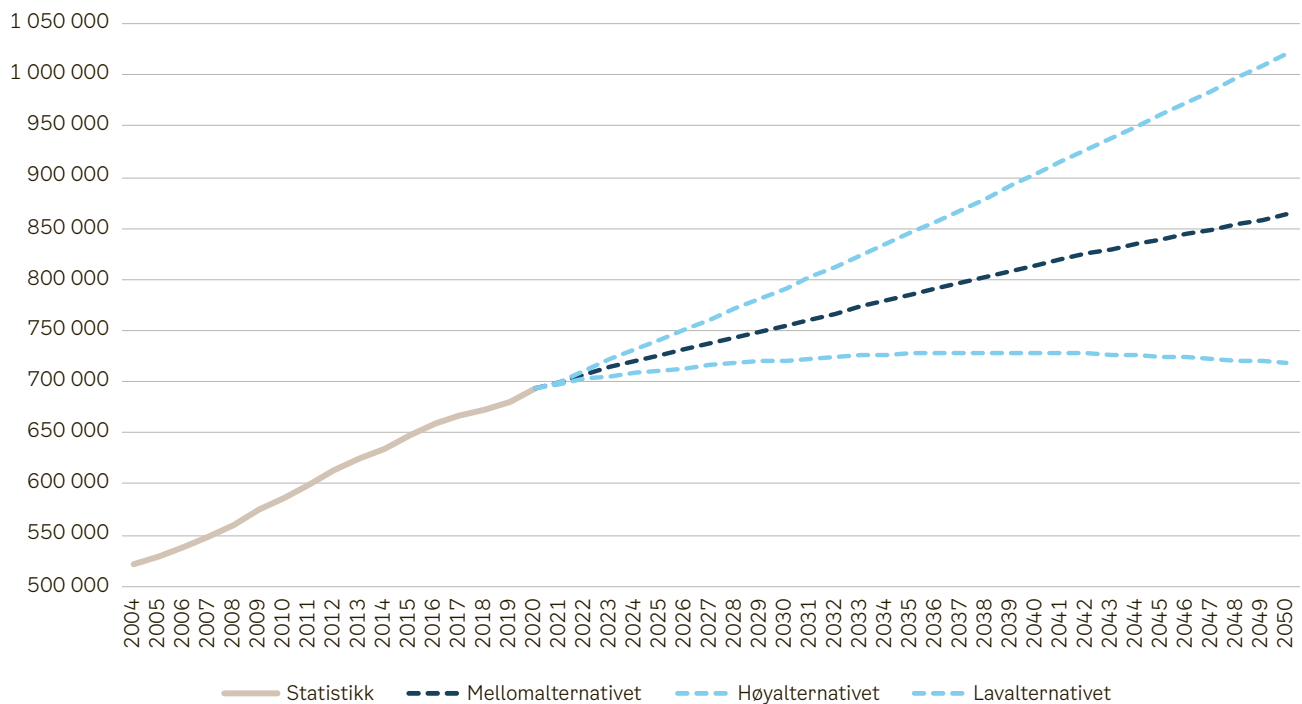
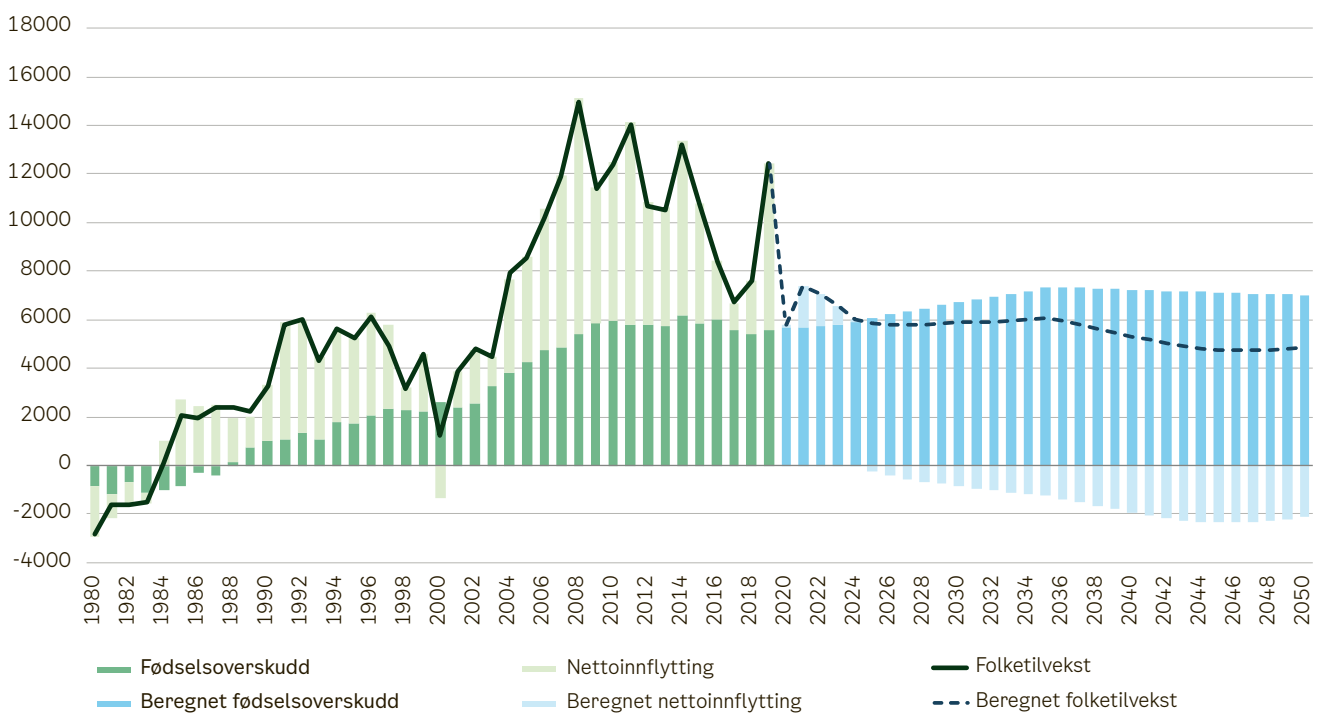
Befolkningsvekst kommer alltid enten som følge av fødselsoverskudd (flere blir født enn som dør) eller netto innflytting (flere flytter inn enn ut), eller som en kombinasjon av begge. De to størrelsene er imidlertid sammenvevd.

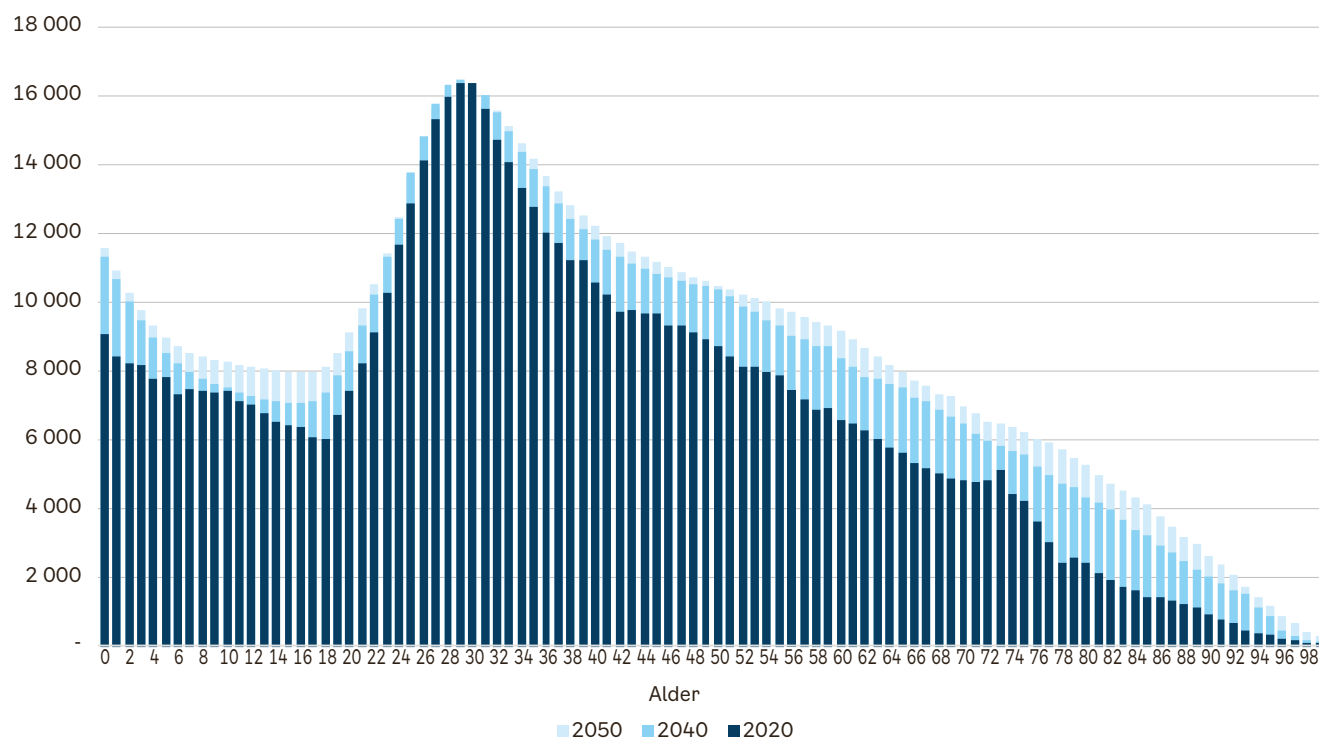
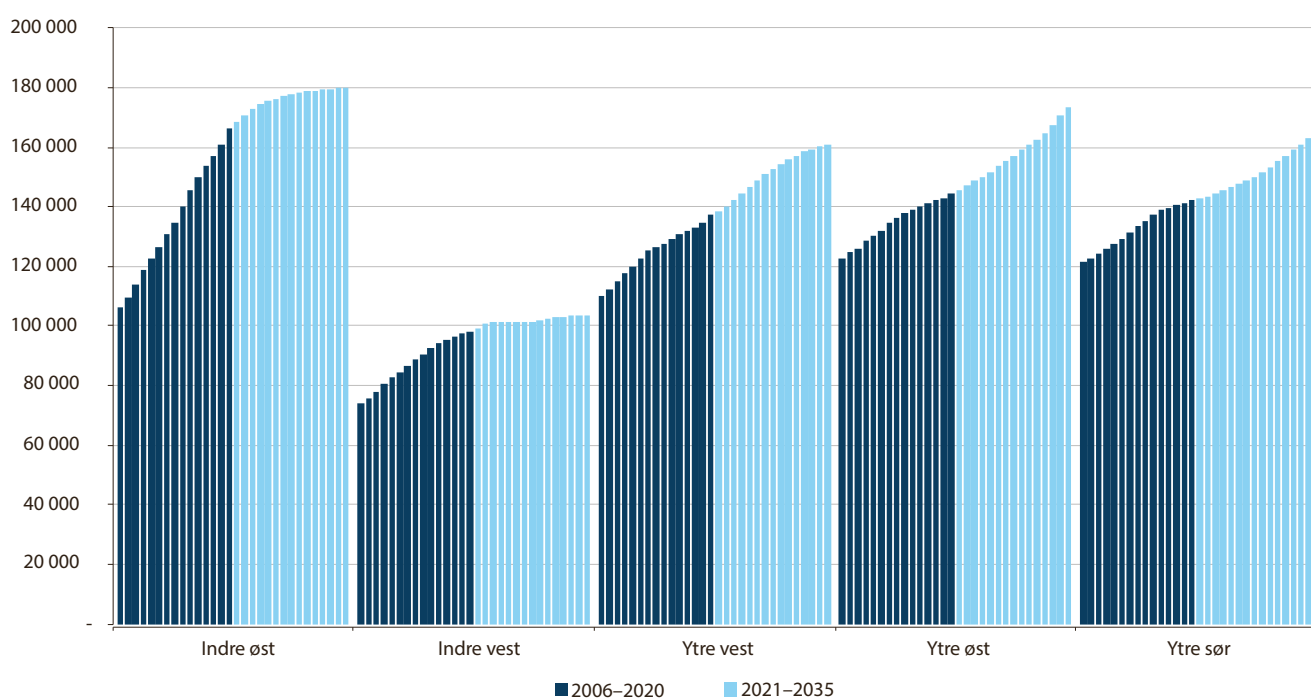
Befolkningsveksten de kommende årene vil hovedsakelig være et resultat av et jevnt høyt fødselsover-

⁷ Se dokumentasjonsnotat om befolkningsframskrivingen for nærmere beskrivelser av høy- og lavalternativet, <https://www.oslo.kommune.no/statistikk/befolkning/befolkningsframskrivinger/>.

⁸ Tømmerås, A.M. og Haug, M. (25. september 2020). Ingen overdødelighet i Norge under koronapandemien. Hentet fra: <https://www.ssb.no>

⁹ I år er første gang befolkningen framskrives så langt som til 2050 i Oslo kommunes befolkningsframskriving.

Figur 1. Folkemengden i Oslo, statistikk 2004-2020, framskrevet 2021-2050 (Høy-, lav og mellomalternativ).**Figur 2.** Årlig befolkningsvekst, fra fødselsoverskudd og netto innflytting. Statistikk 1980-2019, framskrevet 2020-2050 (mellomalternativet).

Figur 3. Aldersfordeling. Statistikk 2020, framskrevet 2040 og 2050 (mellomalternativet).**Figur 4.** Folkemengde etter byområder. Statistikk 2006–2020, framskrevet 2021–2035 (mellomalternativet).

skudd, at det er flere som blir født enn som dør. Netto innflytting har enkelte år stått for en større andel av befolkningsveksten enn fødselsoverskuddet. I framskrivingsperioden forventer vi imidlertid at netto-innflyttingen vil være lavere, og at Oslo vil ha et netto flyttetap til resten av landet utover i perioden.

Selv om nettoinnflyttingen forventes å være lavere enn fødselsoverskuddet, vil flyttingen likevel spille en sentral rolle for fødselstallene i Oslo. Det fødes mange barn i Oslo, til tross for at det fødes færre barn per kvinne i Oslo enn i landet ellers. De høye fødselstallene skyldes at en stor andel av befolkningen i Oslo er i en alder hvor familieetablering er vanlig. Ved inngangen til 2020 var nesten 40 prosent av Oslos befolkning i aldersgruppen 25–39 år. Denne alderssammensetningen er på sin side et resultat av et gjentakende aldersspesifikt flyttemønster.¹⁰ Oslo har høy innflytting av unge voksne som flytter til byen for å studere eller jobbe. Mange av disse ender opp med å stifte familie i Oslo.

Etter hvert som de unge innflytterne blir eldre og stifter familie flytter mange ut av byen med familien sin. Oslo har i en årrekke hatt netto utflytting av barn i barnehage- og skolealder og voksne i 30- og 40-årene, som følge av at barnefamilier flytter til omkringliggende kommuner. Dette flyttemønsteret, med stadig påfyll av unge voksne, gjør at befolkningen i Oslo vil holde seg relativt ung også i framtiden, og føre til fortsatt høye fødselstall.

Oslos aldersprofil (se figur 3), med sin markante topp på rundt 29 år, forventes å se temmelig lik ut også om 20 år, men toppen forventes ikke å bli stort høyere. Det forventes først og fremst en økning i antall barn og personer eldre enn 40 år. Dagens aldersprofil med et høyt antall unge voksne er preget av flere år med både høy innflytting og arbeidsinnvandring. I framskrivningssammenheng er denne gruppen svært sensitiv for justeringer i forventet netto innflytting, noe som skyldes at det er de unge voksne som er desidert mest på flyttefot. Dermed er det også denne delen av aldersprofilen det er knyttet størst usikkerhet til. Med tanke på planlegging av kommunens tjenestetilbud er det imidlertid viktigere at framskrivningen treffer godt på antall barn og antall eldre.

Utflating i indre by, vekst i ytre by

Bydelene i ytre by får en noe større del av forventet befolkningsvekst i årets framskrivning enn i fjorårets.

Dette skyldes både justering av anslaget for framtidig boligbygging og nedjustering av anslaget for netto innflytting til Oslo.

Hvilke områder i byen som vil ha den sterkeste befolkningsveksten framover er avhengig av hvor det bygges nye boliger. De siste 10–15 årene har det blitt bygget mange nye boliger i de østlige sentrumsbydelene, i områder som Ensøy, Hasle, Løren og Kværnerbyen med flere. Disse områdene har derfor fått en stor del av befolkningsveksten i Oslo i denne perioden. Etter hvert som utbyggingspotensialet i disse områdene blir brukt opp, forventes det at en større del av boligbyggingen framover vil komme i de ytre bydelene, med allerede planlagte prosjekter som Hovinbyen og utbyggingene på Ulven og Lilleaker som eksempler på dette. Derfor forventer vi også at disse områdene vil ha den sterkeste befolkningsveksten utover i framskrivingsperioden.

I tillegg slår nedjusteringen av framtidig netto innflytting til Oslo ut i lavere befolkningsvekst for de sentrumsnære bydelene, som historisk har mottatt en stor andel av innflytterne til Oslo.

Nedgang i antall barn, før det tar seg opp igjen

De siste ti årene har fruktbarheten falt, både i Oslo og i landet samlet. Oslo hadde i 2019 den laveste fruktbarheten siden 1984.^{11, 12} Flere kvinner venter med å få barn til de er eldre og færre får store søskenflokker. Samtidig skal vi ikke lenger tilbake enn ti år, til 2009, for å finne et år med rekordhøy fruktbarhet. I 2009 var fruktbarheten (SFT) den høyeste i Oslo siden 1969. Det har med andre ord vært en ganske kraftig fall i fruktbarhet de siste 10 årene i Oslo. Vekst i antall kvinner i fødedyktig alder har demmet opp for en del av fruktbarhetsnedgangen.

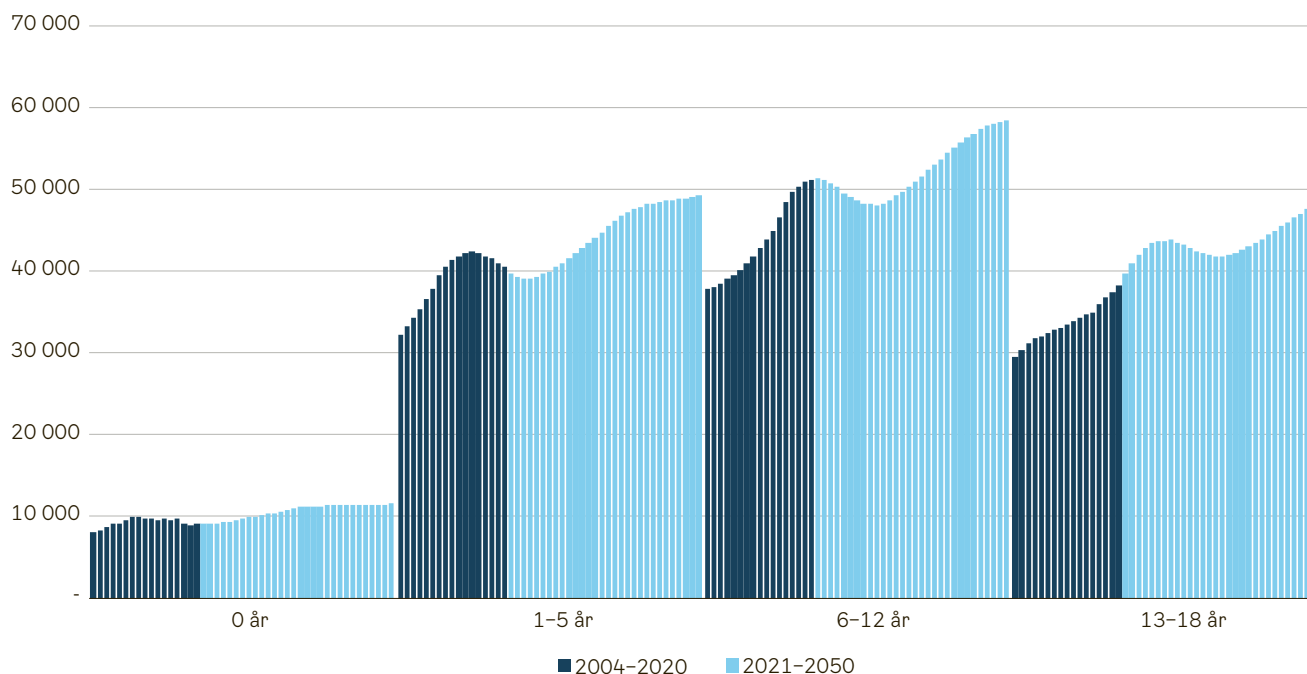
Svingningene i fruktbarhet gjenspeiles i befolkningsframskrivningen og kommer tydelig fram i figur 5. Det store fødselskullet fra 2009 er nå i barneskolealder (6–12 år), og om få år i ungdomsskole-/videregåendealder (13–18 år). Nedgangen i antall fødte de seneste årene har allerede ført til en nedgang i antall barn i barnehagealder og nedgangen forplanter seg til eldre aldersgrupper utover i perioden.

På lengre sikt forventer vi at fruktbarheten vil ta seg noe opp sammenlignet med dagens nivå. Kombinert

¹⁰ Se mer om sammenheng mellom flytting og fødte i Lied Felde, G., Strand, N. P. og N. H. Gundersen (2018). Fortsatt befolkningsvekst i Oslo. Oslospeilet 2/2018.

¹¹ Det refereres her til samlet fruktbarhetstall (SFT) som viser gjennomsnittlig antall levendefødte barn pr. kvinne i løpet av livet, under forutsetning av at fruktbarhetsmønsteret i perioden gjelder i hele kvinnens fødedyktige periode (15–49 år) og at dødsfall ikke forekommer. SFT fremkommer som summen av de aldersspesifikke fruktbarhetsratene.

¹² Åbyholm, T. (2020). Fortsatt fallende fruktbarhet. Oslospeilet 2/2020

Figur 5. Antall barn og unge etter aldersgruppe. Statistikk 2004–2020, framskrevet 2021–2050 (mellomalternativet).

med stadig høy innflytting av unge voksne, får vi en jevnt stigende barnebefolkning på sikt. Som i hele befolkningen ellers, forventer vi at ytre by får sterkest vekst på sikt.

Antall barn i barnehagealder nådde et foreløpig toppunkt i 2016 med 42 409 1-5-åring. Siden har antall 1-5-åring i Oslo falt, og ved inngangen til 2020 bodde det 40 533 barn i barnehagealder i Oslo. Vi forventer at antall barn i barnehagealder vil falle ytterligere de neste årene før det vil ta seg gradvis opp i takt med fruktbarheten. Hvis framskrivingen får rett når vi 2016-nivå på antall 1-5-åring først i 2032. Fram til 2050 forventer vi at antall 1-5-åring vil vokse med 22 prosent, hvilket er litt lavere enn den forventede veksten for befolkningen i alt på 24,5 prosent.

Antall barn i barneskolealder i Oslo er per i dag rekordhøyt. Ved inngangen til 2020 hadde Oslo 51 241 barn i 6-12-årsalderen. Vi forventer at denne aldersgruppen vil øke noe ett år til, for deretter å falle gradvis ned til ca. 48 000 i 2030. Etter 2030 forventer vi økning i antall 6-12-åring. Dagens nivå tas igjen i 2037 og øker ytterligere hele framskrivingsperioden. Alt i alt forventes antall barn i barneskolealder å øke med 14 prosent fra 2020 til 2050.

Antall ungdommer i Oslo forventes å få den samme utviklingen som beskrevet for de yngre barna, bare på et senere tidspunkt. Populasjonen vil først øke, så synke noen år før det vil øke igjen. Antallet ungdommer i Oslo er imidlertid i en vekstfase, og har fortsatt noen år igjen før de når toppunktet. Vi forventer at antall barn i ungdomsskolealder (13–15 år) vil fortsette å øke fram til 2025, mens antall 16–18-åringer vil øke fram til 2028. Deretter venter noen år med nedgang før det vil snu å øke igjen.

Utflating av unge voksne

Utvikling befolkningen i typisk yrkesaktiv alder påvirkes i stor grad av flytting. Det gjelder spesielt de yngste i dette aldersspennet. Det er knyttet stor usikkerhet til framtidig flytting, så usikkerheten må derfor anses som ekstra høy blant de yngre i yrkesaktiv alder.

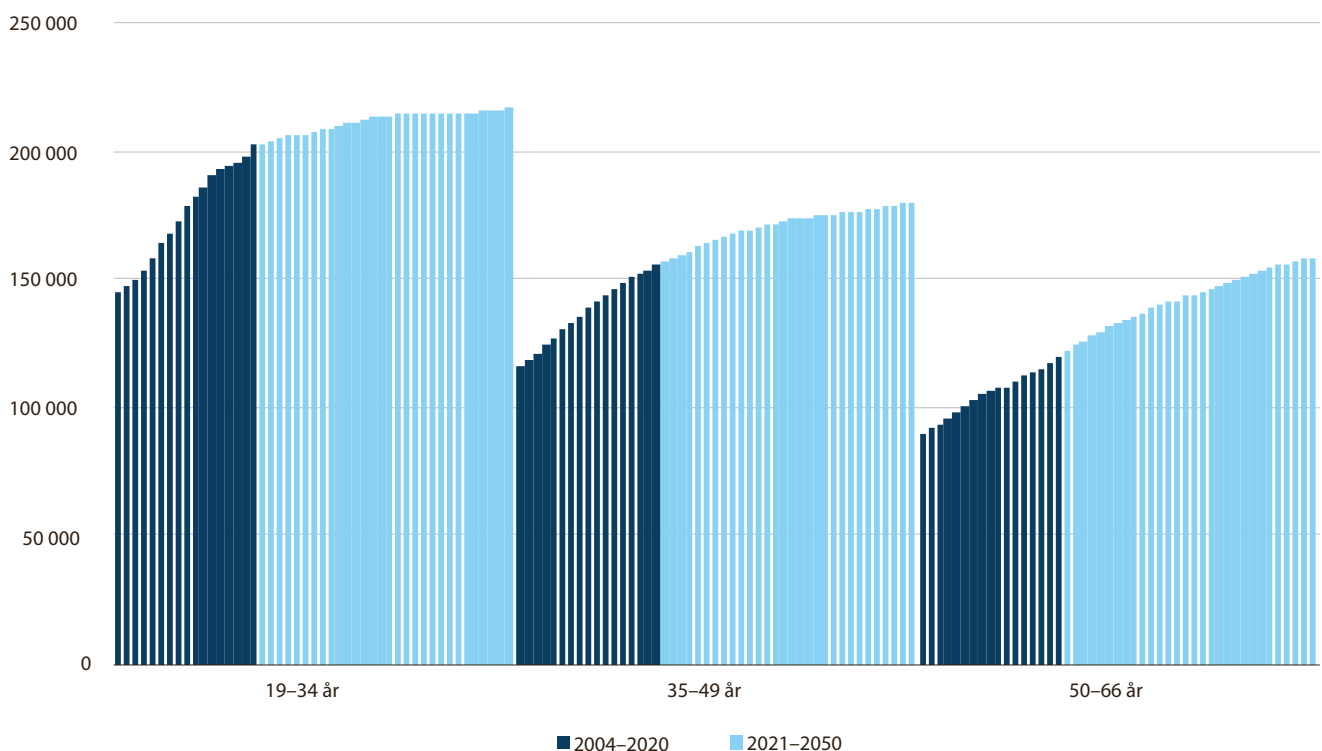
Antall 19–34-åringer i befolkningen har vokst kraftig etter årtusenskiftet. Framover forventes utviklingen å flate ut, og framskrivingen anslår at det blir kun 7 prosent vekst i denne gruppen fram mot 2050. Til sammenligning forventes befolkningen som helhet og vokse 24 prosent fram mot 2050.

Forventningen om lav vekst i aldersgruppen 19–34 år skyldes at det forventes lavere netto innflytting til Oslo framover, og det påvirker denne aldersgruppen spesielt. Dette er en aldersgruppe som i mange år har vokst som følge av historisk sett meget høy netto innflytting. Vi forventer fortsatt netto innflytting i denne aldersgruppen, men på et lavere nivå enn tidligere.

Det er stort omfang av flytting i denne aldersgruppen, både inn og ut av Oslo, men det flytter flere inn enn ut. Blant innflyttere til Oslo i alderen 19–34 år finner vi i både studenter og arbeidssøkende som flytter fra andre kommuner. I tillegg er mange innvandrere også i denne aldersgruppen. Arbeidsinnvandrere spesielt, men også mange flyktninger og familieinnvandrere er i denne aldersgruppen ved ankomst til Norge.

Det er noe mindre flytteaktivitet blant 35- til 66-åringene enn blant de yngste yrkesaktive. Utviklingen i denne aldersgruppen blir derfor i større grad bestemt av dagens befolkning. Fram mot 2050 forventes en vekst i gruppen 35–49-år på 16 prosent, men gruppen 50–66 år forventes å vokse med 32 prosent.

Figur 6. Antall i yrkesaktiv alder etter aldersgruppe. Statistikk 2004–2020, framskrevet 2021–2050 (mellomalternativet).

Kraftig vekst i antall eldre

Oslo kan regne med å få en sterk vekst i eldrebefolkningen i årene framover. Spørsmålet er ikke om vi får en eldrebølge, men om hvor omfattende eldrebølgen blir og hvilken betydningen den får for offentlige tjenester.

I følge befolkningsframskrivingen vil befolkningen i Oslo øke med vel 24 prosent fram mot 2050, mens aldersgruppen 67 år og eldre vil øke med nesten 85 prosent. Veksten vil ikke fordele seg likt på de eldste aldersgruppene. Antallet eldre i aldersgruppene 80-89 år vil bli mer enn fordoblet mellom 2020 og 2050 og for personer over 90 år kan vi regne med tredobling.

Årets framskrivning går fram til 2050 uten at veksten i antall eldre har nådd toppen, men den langt lavere veksten i aldersgruppene 50-66 år og 67-79 år tyder på at veksten i antall eldre vil avta etter 2050. Potensialet for vekst i aldersgruppen 80 år eller eldre vil da på lang sikt avta.

Det er lite flytting i den eldre delen av befolkningen¹³. Derfor er det i hovedsak dødssannsynligheter og antakelser om forventet levealder som er sentrale når vi beregner eldrebefolkning utover i framskrivingsperioden.

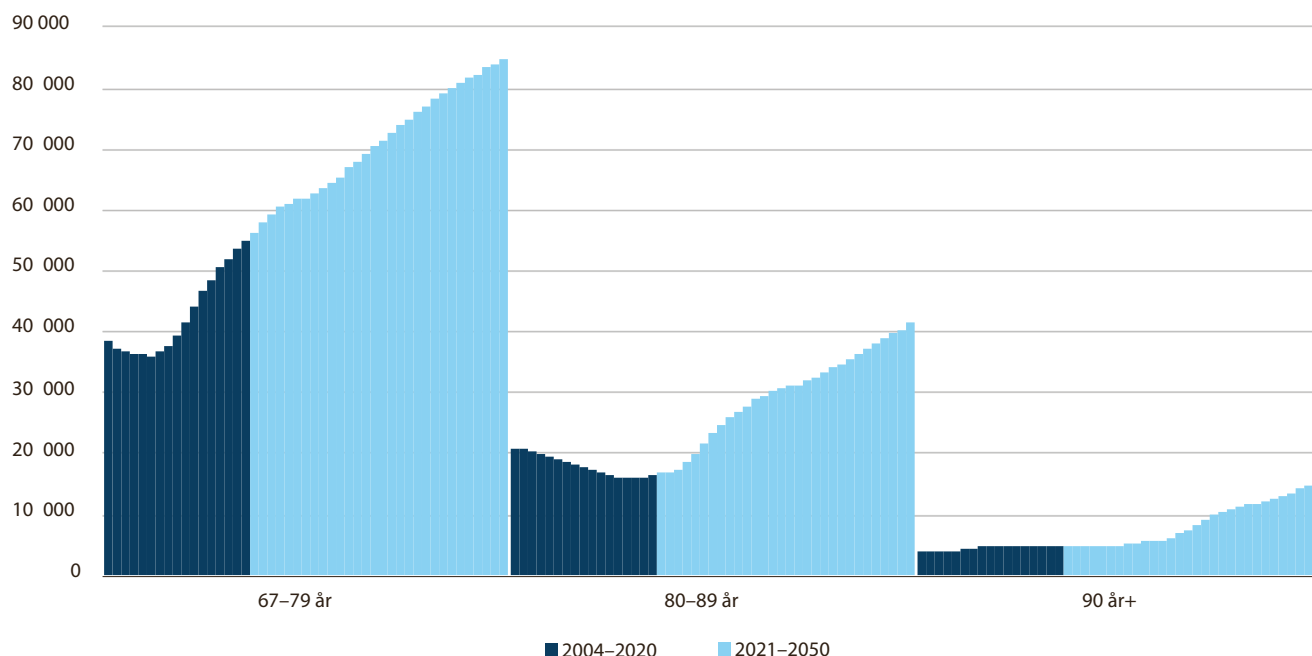
Eldrebefolkningen i byområdene

I dag bor over 70 prosent av eldre over 66 år i ytre by. Det forventes også å være tilfellet i 2035, som er det lengste vi framskriver på bydelsnivå. Den prosentvise veksten vil være størst i indre by, først og fremst i indre by øst, men den geografiske fordelingen av dagens befolkning gjør at veksten i antall eldre vil bli langt større i ytre by. Antallet eldre 80 år og over forventes å bli nesten fordoblet i ytre by vest.

Fordelingen av eldre i Oslo er i stor grad bestemt av utbyggingen av Oslo. Før 1945 var boligbebyggelsen i Oslo i all hovedsak lokalisert i indre by. Den første eldrebølgen i Oslo som toppet seg rundt 1986 ble i stor grad et fenomen i indre by, knyttet til de som vokste opp i Oslo i mellomkrigstiden.

¹³ Stambøl, L. (2016). Flytting i Oslo blant godt voksne. Oslospeilet 1/2016

Figur 7. Antall eldre etter aldersgruppe. Statistikk 2004–2020, framskrevet 2021–2050 (mellomalternativet).

Etter 1950 kom de store boligutbyggingene i ytre by. Det gjelder særlig de store drabantbyutbyggingene på 1960-, 1970- og 1980-tallet i ytre øst og ytre sør. Mange av de personene som flyttet til ytre by i denne perioden bor der fortsatt og danner grunnfjellet for eldrebefolkningen i Oslo.

Svakere eldrebølge i Oslo i landet ellers

Eldrebølgen som befolkningsframskrivningen klart viser er på gang, har fått mye oppmerksomhet nasjonalt de siste årene. Økningen i antallet eldre vil riktig nok variere mellom kommunene, men alle kommuner vil få en markant økning i antallet eldre og for mange kommuner vil andelen eldre bli så stor at det skaper et problem for kommunens økonomi. I mange utkantkommuner i Norge kan så mye som 1 av 2 personer komme til å være i gruppen 67 år eller eldre. Sentrale vekstkommuner derimot, som Oslo, vil antakelig få en bedre balanse mellom eldre og resten av befolkningen.

Eldrebølgen vil føre til at den yrkesaktive delen av befolkningen må «forsørge» flere personer enn tidligere. Per 2020 gikk det vel 2 yrkesaktive (20–66 år) per person i aldersgruppen 0–19 år og 67 år. I 2050 vil dette forholdstallet ha sunket til vel 1,7. På 1980-tallet var dette forholdstallet under 1,7 for Oslo. For Norge som helhet vil situasjonen være verre. I dag går det i underkant 1,6 yrkesaktive i forhold til resten av

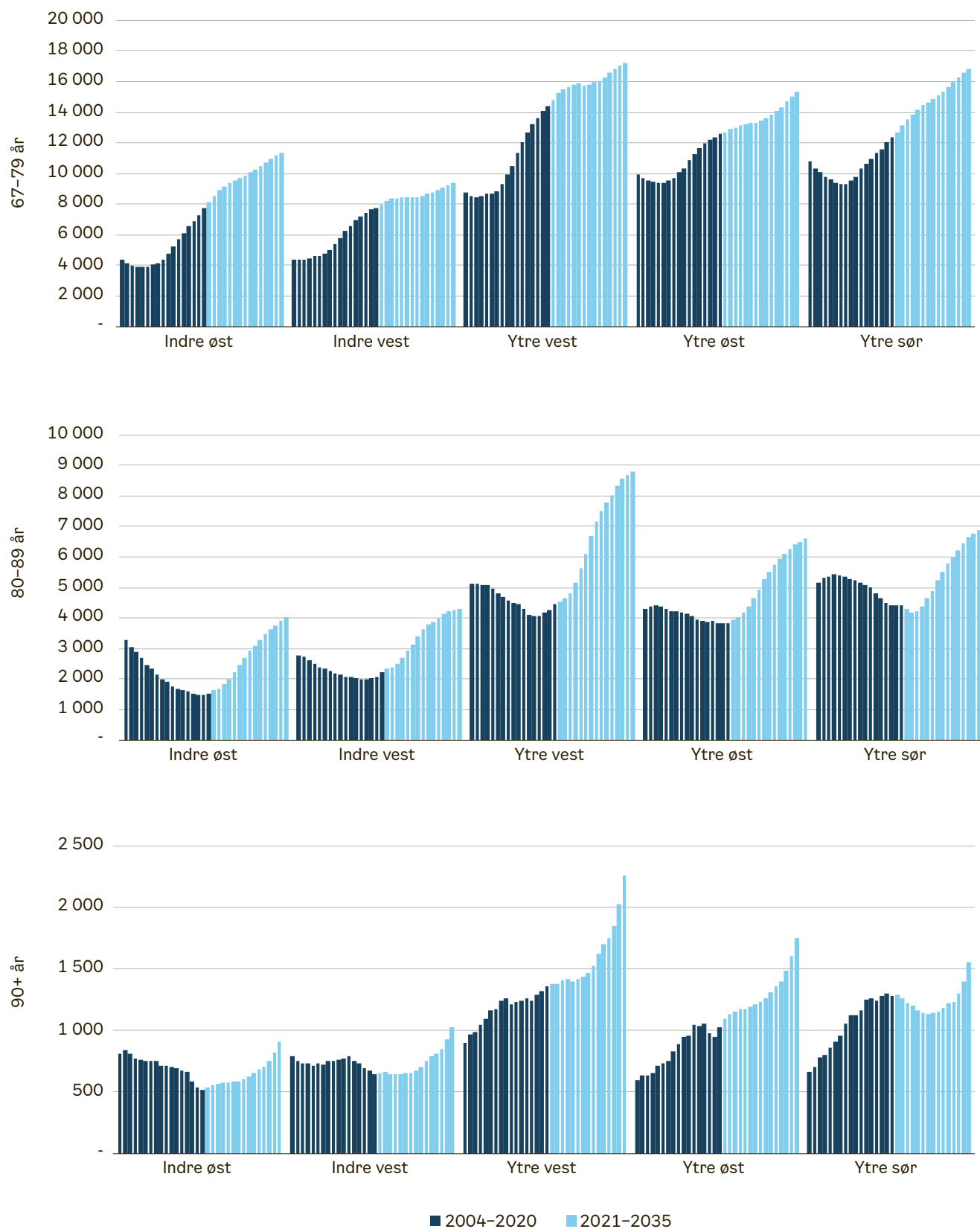
befolkningen, mens i 2050 vil tallet være under 1,3 personer.

Når Oslos andel av eldre ikke øker like mye som for landet som helhet, skyldes det at man regner med større vekst i aldersgruppene under 67 år i Oslo enn i landet som helhet.

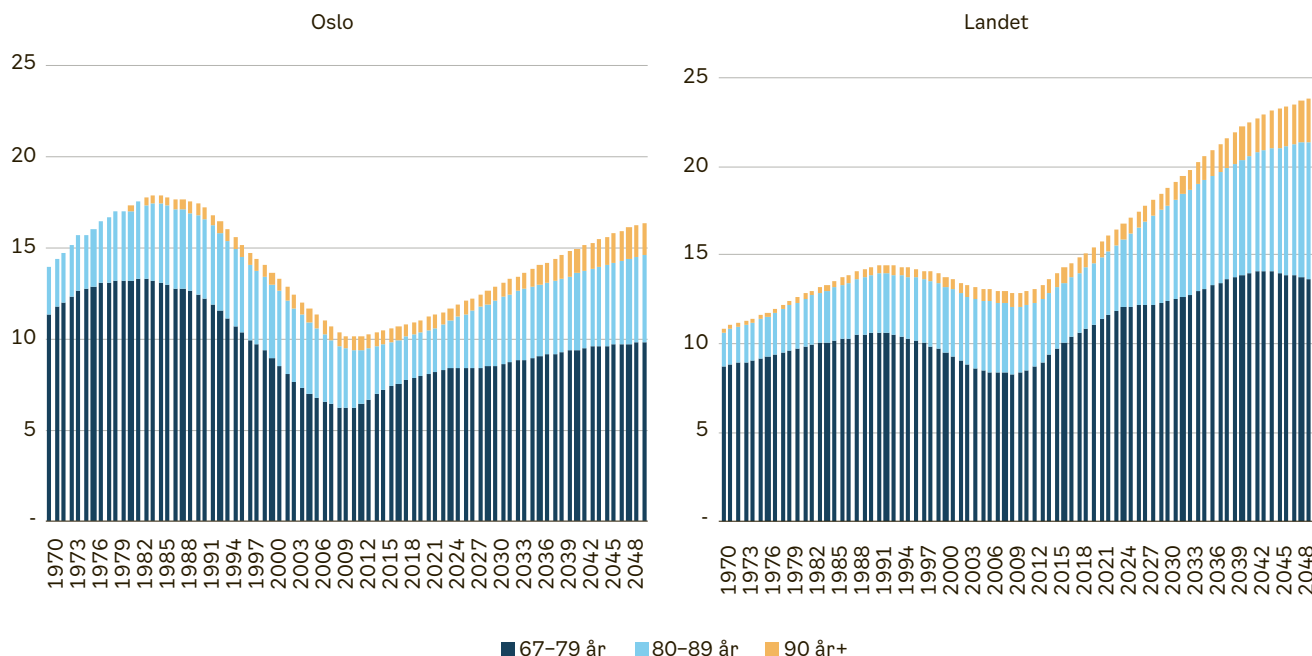
Figur 9 viser at andelen 67 år og eldre i Oslo kan forventes å øke fra vel 10 prosent i 2009 til over 16 prosent i 2050. For landet som helhet vil andelen øke fra dagens nivå på vel 15 prosent til vel 24 prosent i 2050. I Oslo forventes 1 av 6 å være over pensjonsalder, mens for landet som helhet forventes 1 av 4 å være over pensjonsalder.

Oslos «gunstige» befolkningssammensetning kan i hovedsak tilskrives flytting, både i nyere og eldre tid. Oslo har i mange år hatt høy innflytting av unge voksne, ca. 19–34 år. Nettoinnflyttingen i denne aldersgruppen har vært ekstra stor siden 2004 på grunn av høy arbeidsinnvandring. Selv om det utvilsomt vil bli mange flere eldre i Oslo, sørger stadig påfyll av unge innflyttere for at andelen eldre i befolkningen ikke vokser like kraftig som i mange andre kommuner.

En annen årsak til at eldrebølgen i Oslo blir mindre enn i landet generelt, skyldes høy utflytting fra Oslo

Figur 8. Antall eldre etter byområde, statistikk 2004–2020 og framskrivning 2021–2035 (mellomalternativet).

Figur 9. Andel personer 67 år+ i Oslo og landet som helhet 1970–2050. Statistikk 1970–2020, framskrivning 2021–2050 (mellomalternativet).

tilbake på 1970-tallet. Oslo hadde gjennom hele 1970-tallet en befolkningsnedgangen som i stor grad var drevet av utflytting blant barnefamilier. Mange av de som flyttet fra Oslo i denne perioden tilhørte de store etterkrigskullene, altså generasjonen som i de kommende årene vil utgjøre eldrebølgen.

Som figur 9 viser har Oslo allerede vært gjennom en eldrebølge som var mer omfattende enn den vi nå ser ut til å få. Fra 1970 økte andelen 67 år og eldre fra i underkant av 14 prosent til nesten 18 prosent i 1985, etterfulgt av en nedgang i andel eldre til vel 10 prosent i 2011. Vi finner lignende utvikling i andel eldre også for Norge som helhet, men langt mindre markant enn i Oslo. I utgangspunktet skyldes eldrebølgen i Oslo på 1980-tallet de store fødselskullene før 1920 som ble etterfulgt av svært lave fødselskull i mellomkrigstiden. Når «pukkelen» ble så mye større i Oslo enn for landet som helhet, hadde dette sammenheng med flytting. Oslo hadde nedgang i befolkningen fra 1970 til 1985 som følge av mange år med høy nettoutflytting. Kort fortalt var det en tendens til at besteforeldergenerasjonen ble boende i Oslo mens barn og barnebarn flyttet ut av kommunen. I 1984 ble nettoflyttingen igjen positiv i forhold til resten av landet og Oslo fikk igjen befolkningsvekst. De lave

fødselskullene i mellomkrigstiden førte til nedgang i eldrebefolkningen etter 1985.

Eldreomsorg er i dag i stor grad blitt en offentlig oppgave i motsetning til tidligere hvor familie og venner stod for mye mer av eldreomsorgen. For mange kommuner er eldreomsorgen på vei til å bli et stort problem med hensyn til hvordan den skal finansieres og hvem som skal yte tjenestene. Oslo kommune er ikke et unntak i så måte. God ettervekst i yngre aldersgrupper vil riktignok sørge for en mer balansert alderssammensetning i Oslo enn i landet ellers, men Oslo kommer ikke utenom en kraftig vekst i eldrebefolkningen målt i antall personer.

Oslo-ungdom i koronatiden

I midten av mars 2020 ble landet rammet av covid-19-pandemien. For de fleste ble hverdagen snudd på hodet. Hvordan opplevde Oslo-ungdom koronatiden da restriksjonene var på de sterkeste? Rammet pandemien alle ungdommer med samme kraft?

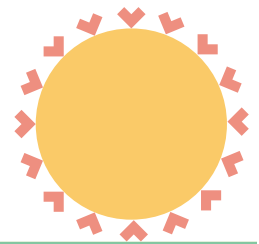
Av Anders Bakken, forsker ved NOVA/OsloMet;
Willy Pedersen, professor ved Universitetet i Oslo og
NOVA/OsloMet; Tilmann von Soest, professor ved
Universitetet i Oslo og NOVA/OsloMet; Mira Aaboen
Sletten, forskningsleder ved NOVA/OsloMet

Denne artikkelen oppsummerer funnene fra undersøkelsen «Oslo-ungdom i koronatiden» og er basert på hovedrapporten fra undersøkelsen.¹ Målet med studien var å undersøke hvordan ungdom i Oslo ble påvirket av covid-19-pandemien og hvordan de hadde det mens pandemien preget landet på det mest intense, det vil si noen uker fra midt i mars til starten av mai våren 2020. Ungdom befant seg fortsatt i hjemmeskole og i en situasjon der myndighetene hadde innført de strengeste restriksjonene Norge har opplevd siden andre verdenskrig.

Undersøkelsen gir et unikt innblikk i hvordan ungdom hadde det i denne perioden, hvordan det påvirket ungdommenes sosiale liv og skolesituasjon. I undersøkelsen ble det også kartlagt hvordan ungdommene forholdt seg til smittevernsregler, om de fulgte med på nyheter, og graden av tillit til myndighetene. I undersøkelsen ble en del av ungdommene bedt om å skrive med sine egne ord om erfaringene de hadde under pandemien.

Undersøkelsen ble gjennomført fra 23. april til 8. mai 2020, seks uker etter at skolene ble stengt og landet gikk i «lockdown». På dette tidspunktet preget

¹ Bakken, A., Pedersen, W., von Soest, T. & M. Aa. Sletten (2020). Oslo-ungdom i koronatiden. En studie av ungdom under covid-19-pandemien. NOVA Rapport 12/20. Oslo: NOVA, OsloMet

Sammendrag

- De fleste ungdommer ble negativt påvirket av koronatiden. Savnet av venner og skole var stort for mange, og mange var bekymret for at venner eller noen i familien skulle bli syke.
- Tre av fire mente likevel at pandemien påvirket dem positivt. For mange fikk hverdagen i koronatiden en ny form, med mindre krav og stress og mer tid til å sove og være sammen med dem som betyr noe.
- Mange syntes hjemmeskolen fungerte bra. Men 61 prosent mente de lærte mindre enn vanlig.
- 6 av 10 unge overholdt smittevernreglene i stor grad. Unge med innvandrerbakgrunn i større grad enn andre.
- 20 prosent opplevde at en eller begge foreldre ble permittert eller mistet jobben. Innvandrerfamilier og familier med lav sosioøkonomisk status ble rammet i størst grad.

pandemien alles liv. Vi brukte et nettbasert spørreskjema, som ble besvart av 12 686 Oslo-ungdommer i alderen 13 til 19. Dette utgjorde 37 prosent av alle elever i offentlige ungdomsskoler og videregående skoler i Oslo.

Pandemiens tvetydighet

Pandemien og myndighetenes tiltak gjorde at livet til alle ungdommene ble forandret. Forandringen handlet om det helt grunnleggende, det som strukturerer hverdagslivet – foreldrenes arbeidssituasjon, skolen, muligheten til å treffe venner, det sosiale livet i byen. I den forstand hadde pandemien et egalitært preg. Den traff absolutt alle ungdommene i Oslo.

Ett av de funnene som overrasket mest, var at hele tre av fire mente at pandemien i noen eller stor grad hadde påvirket livet deres i positiv retning (se figur 2). Denne gruppa har selv sagt også opplevd belastninger i familien, de har savnet venner, fått utfordringer med hjemmeskolen, og hatt reelle bekymringer for smitte og sykdom. Likevel mente altså flertallet at pandemien også hadde sine positive sider. Enda mer overraskende: Hele en av fem ungdommer opplevde at konsekvensene av pandemien alt i alt var mer positive enn de var negative.

Hvorfor taklet såpass mange dette så bra? Hverdagen fikk en ny form og nye rutiner. Når vi analyserer de kvalitative dataene som ble samlet inn, ser vi at hverdagen kunne gi mer tid sammen med dem som betyr noe, pustehull fra krav og stress. Én av elevene skriver: «Mer tid sammen med familien, vi er mer nær hverandre, gjør masse sammen».

Men dette gjaldt slett ikke alle. For noen betydde den nye hverdagen motløshet og savn av både lærere og venner. Godt over halvparten mener de lærte mindre på skolen enn de pleier. Mange savnet klassekameratene. En av fire opplevde at det ble mer krangel i familien. Mer enn hver tredje jente var plaget av ensomhet. Én forteller om savnet etter vennene på denne måten: «Jeg er redd for at vennene mine ikke savner meg like mye som jeg savner dem». En annen skrev: «Bestemor kan ikke bo sammen med oss fordi hun er redd».

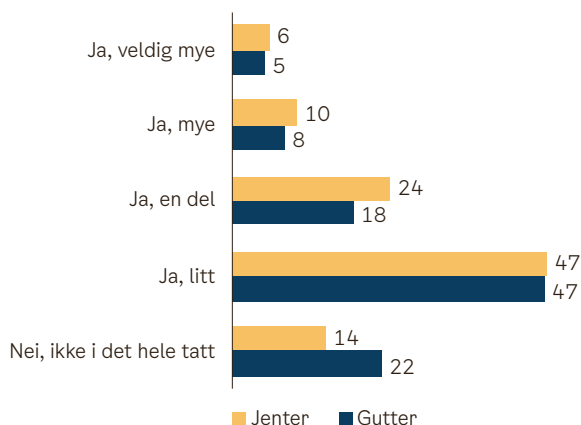
Hva ble viktigst? Det negative eller det positive? Vi stilte identiske spørsmål om dette, og vi var så å si i stand til og legge svarene på hver sin side av en imaginær skålvekt. Den vippet ned på den negative siden, men ikke med veldig klar margin. Selv om mange opplevde mer frihet, beskrev de samlet sett belastningene og savnet som større.

Skyggen av sosial klasse

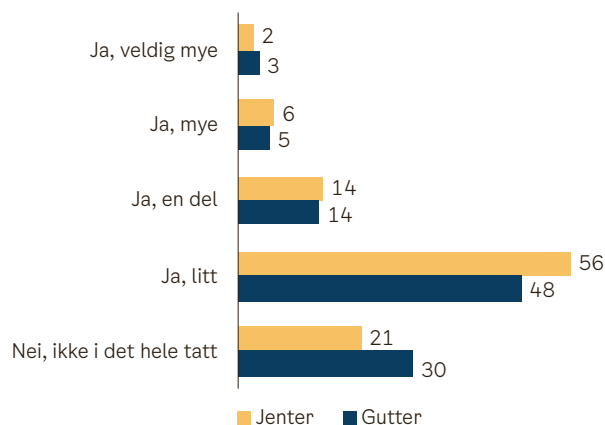
De fleste naturkatastrofer og pandemier rammer dem nederst på rangstigen hardest. Forskere har allerede vist at dette også gjelder dem som ble rammet av permitteringer og arbeidsløshet i forbindelse med covid-19. Studien viser at det var 20 prosent av Oslo-ungdommene som opplevde at en eller begge foreldre ble permittert eller mistet jobben. Det var, ikke uventet, mest utbredt blant dem med lav sosioøkonomisk status, og det gjaldt mange flere med innvandrerbakgrunn enn uten.

Hele 70 prosent av ungdommene hadde foreldre med hjemmekontor. Her ser vi det motsatte mønsteret: det var flest med slike ordninger blant dem med høy sosioøkonomisk status, færre i innvandrerrfamilier. I de velstående vestlige bydelene hadde hele 86 prosent

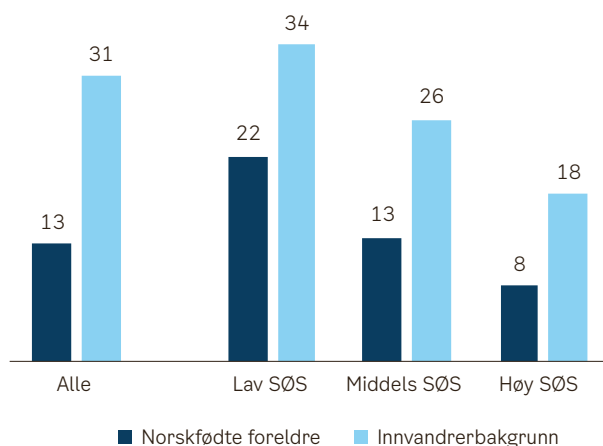
Figur 1. Har korona-pandemien påvirket livet ditt i negativ retning?

Figur 2. Har korona-pandemien påvirket livet ditt i positiv retning?

Figur 3. Prosentandel som var ganske eller veldig bekymret for hvordan det ville gå med økonomien i familien – etter innvandringsbakgrunn og sosioøkonomisk status (SØS).

av ungdommen foreldre med hjemmekontor. Men også i ytre Oslo øst hadde halvparten slike ordninger. Det er en tydelig sosial gradient her, men i alle sosiale lag og alle deler av byen opplevde ungdommene at foreldrenes arbeidssituasjon ble endret. Ungdom over hele Oslo måtte tilbringe store deler av livet hjemme sammen med foreldrene sine disse spesielle ukene våren 2020.

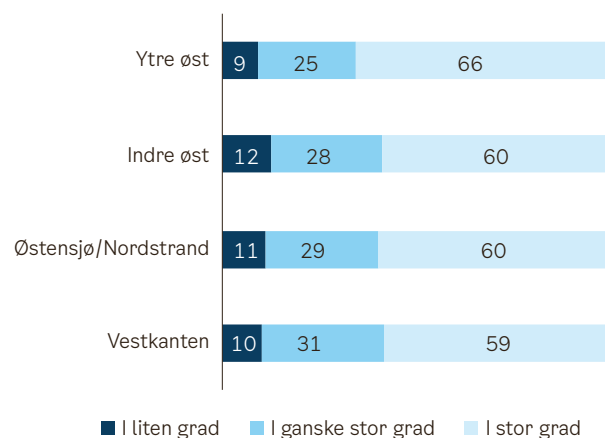
Pandemien kom også med bekymringer hos ungdommene – ikke minst for familiens økonomiske situasjon (se figur 3). I spørsmålet om hva ungdom er bekymret for, ser vi kanskje den tydeligste skyggen av sosial klasse og innvandring: Mens 13 prosent av dem med norskfødte foreldre var bekymret for familiens økonomi, gjaldt det hele 31 prosent av dem med innvandrerbakgrunn. Blant ungdom uten permitterte

foreldre var det 14 prosent, blant ungdom med permitterte foreldre var det hele 37 prosent.

Mer enn ni av ti var også minst litt bekymret for at venner eller noen i familien skulle bli syke. Derimot var få bekymret for at de selv skulle bli syke. Kanskje fordi de visste at covid-19 sjelden er farlig for unge mennesker? Det er to andre interessante mønstre her: Jenter er mer bekymret enn gutter; ungdom med innvandrerbakgrunn er mer bekymret enn andre.

Jentene rapporterer at de i større grad følger smittevernreglene enn guttene, og ungdom med

Figur 4. I hvor stor grad ungdom i ulike bydeler følger smittevernreglene.

Sosioøkonomisk status (SØS)

Sosioøkonomisk familiebakgrunn ble i undersøkelsen målt gjennom spørsmål om hva slags tilgang ungdom har til ulike ressurser hjemme: antall foreldre med høyere utdanning, antall bøker, biler og datamaskiner i familien, antall ferieturer i fjor og om respondentene har eget soverom. Ungdommene ble delt inn i tre like store sosioøkonomiske grupper, avhengig av hvor mange av disse ressursene de hadde.

Foto: Grace Madeline / Unsplash

innvandrerbakgrunn følger reglene i større grad enn andre ungdommer. Dette veves sammen med et tredje funn: Ungdom fra ytre Oslo øst, hvor det bor mange innvandrere, er bedre til å følge reglene enn ungdommer fra de andre bydelene (se figur 4). Dette er viktig, fordi disse bydelene også har hatt mye smitte. Det har vært både eksplisitt og implisitt skepsis mot evnen og viljen til å følge reglene i disse delene av byen og i enkelte grupper av innvandrere.

Høy tillit til myndighetene

Mer enn to av tre blant ungdommene fulgte med på nyheter om pandemien. Mainstream medier – aviser, radio og tv – var viktige. Ungdommene hadde nok, som alle andre, behov for å holde seg oppdatert. Foreldrene var også en viktig kilde til kunnskap. Mange hentet dessuten nyheter fra sosiale medier, som ofte videreformidlet nyheter fra de vanlige mediene.

Helsemyndighetene har grunn til å være fornøyde. Ni av ti mener de har gjort en god jobb for å takle pandemien. Tilliten til statsminister og regjering er nesten like høy og reflekterer det samme vi nå ser fra andre målinger: Erna Solberg har styrket sin oppslutning som statsminister under covid-19-pandemien. Men det er noe urovekkende at det blant ungdom med innvandrerbakgrunn er en betydelig minoritet som ikke har slik tillit. Den samme skepsisen ser vi ikke i forhold til helsemyndighetene.

Det sosiale livet

Godt over halvparten brukte mer tid enn vanlig på å gjøre hyggelige ting med familien (se figur 5). En kunne tenke seg at det var vanligere i familier med mye sosioøkonomiske ressurser og romslige boliger. Men det var små forskjeller etter slike kjennetegn. Derimot var det flere med innvandrerbakgrunn som oftere enn før gjorde hyggelige ting med familien.

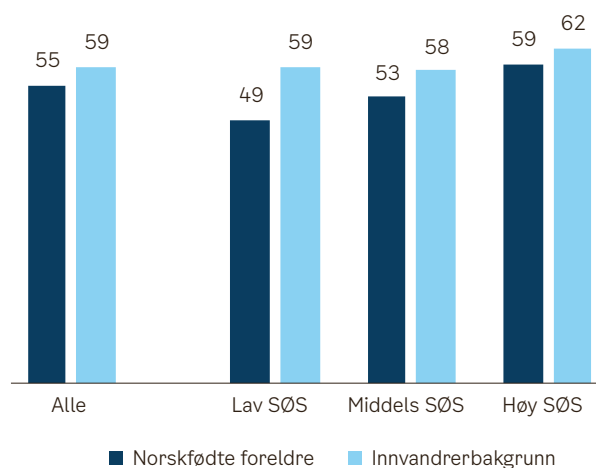
Mange har bekymret seg for økt vold og mishandling i familiene. Vår studie var ikke egnet til å belyse temaet inngående. Men en av fire rapporterte om mer krangling i familien, altså bare halvparten så mange som opplevde at de gjorde flere hyggelige ting. Det var små forskjeller etter sosioøkonomisk status, men litt overraskende var det flere som rapporterte om mer krangling på Oslo vest.

Hele fire av fem hadde kontakt på nett eller mobil med familiemedlemmer som de ikke bodde sammen med. Flere med innvandrerbakgrunn hadde slik kontakt. Samlet sett ser det altså ut til at mange av

Foto: Shutterstock

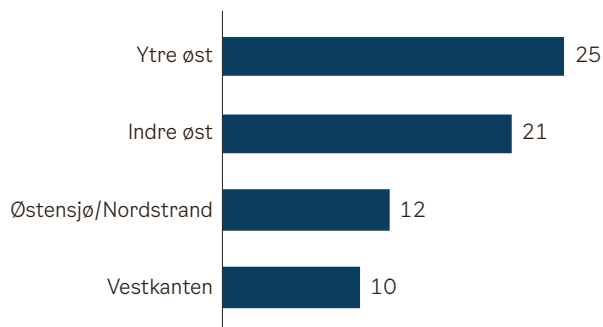
Figur 5. Prosent som brukte mer tid enn før på å gjøre hyggelige ting sammen med familien – etter innvandringsbakgrunn og sosioøkonomiske status (SØS).

familiene med innvandrerbakgrunn har respondert spesielt bra på pandemien – med hyggelige aktiviteter, lite krangling, med mer kontakt innad i en utvidet familie.

Begrepet «sosial distansering» handler om fysisk og sosial distanse. Sammen med håndhygiene var dette det viktigste smitteverntiltaket. Vi viser at flertallet av ungdommene likevel fortsatte å treffe venner eller kjærester, mens bare en av fire ikke gjorde det.

Figur 6. Prosentandel i ulike bydeler som siste sju dager ikke var fysisk sammen med noen andre enn de de bodde sammen med.

Det slående er at ungdom med innvandrerbakgrunn gjorde det i mye mindre grad enn andre. Det samme gjelder ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status. Forholdene veves sammen og innebærer at det blant ungdom i ytre Oslo øst er hele 25 prosent som ikke har vært sammen med andre enn dem de bor sammen med. I Oslo vest er det bare 10 prosent (se figur 6).

En del slet med ensomhet, samlet var 23 prosent av guttene veldig eller ganske mye plaget. Blant jentene var det 33 prosent. Men tallene var ikke så mye høyere enn ellers. Hvorfor? Kanskje fordi mange brukte mer tid enn før på en rekke ulike sosiale aktiviteter. Når de forteller om livet med egne ord, kan vi lese om nye hobbyer, at de leser, at de er mer sammen med hunden eller hesten sin. De brukte mye mer tid sammen med familien sin, noen trente mer. De mest ensomme ungdommene brukte imidlertid mindre tid enn før på slike aktiviteter.

Russetiden var mer eller mindre avblåst. Sluttet ungdommene å feste og drikke? Oslo er svært delt også på dette feltet, med en fuktig vestkant og en østkant med mindre alkohol. Mange av de eldste elevene deltok fortsatt i sammenhenger hvor det ble drukket alkohol. Men det gjaldt mange flere med norskfødte foreldre enn med innvandrerforeldre.

Dessuten er det en slående sammenheng til smittevern: 27 prosent av dem som ofte var i kontekster med alkohol, fulgte i liten grad smittevernreglene. Blant dem som ikke hadde vært med på slike samlinger, var det 7 prosent. På Oslo vest hadde over halvparten deltatt på dette, i ytre Oslo øst mindre enn en av fire. Alkoholkulturene på Oslo vest holdt stand, det kan nok ha gitt dårligere smitteatferd.

Det store flertallet av ungdommene hadde kontakt med andre på mobil eller nett, og over halvparten hadde mer kontakt enn vanlig. Den sosiale distansen ble til en viss grad kompensert gjennom mer aktivitet på digitale plattformer og i sosiale medier. Funnene knyttet til dataspill eller gaming er slående. Blant gutter over hele byen fyltes pandemiens sosiale tomrom med fellesskapet rundt gaming. Mange fant nye måter å trene på, men færre drev med intensiv fysisk aktivitet, og dette var fortsatt vanligst i grupper høyt i den sosioøkonomiske lagdelingen. To av tre av dem som var organisert i idrettslag, opplevde det som negativt å ikke kunne delta i organisert trening. Funnene peker på den store betydningen den organiserte idretten har i ungdommers dagligliv.

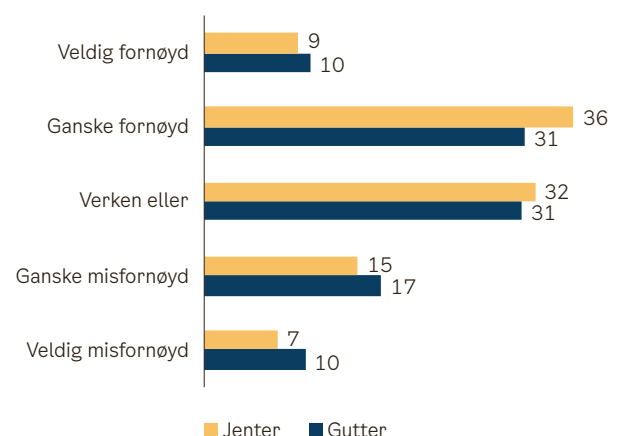
Den digitale hjemmeskolen

For ungdom var nok hjemmeskolen den mest direkte og omfattende konsekvensen av smittevernpolitikken. Hvordan opplevde de ukevis med digital undervisning? Vi stilte en rekke spørsmål om dette. De viktigste var: Hvordan har undervisningen fungert? Har du lært mer eller mindre enn du pleier?

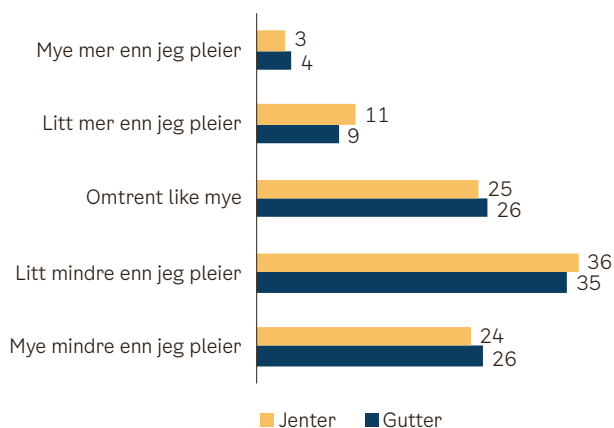
Nesten halvparten av elevene var ganske eller veldig fornøyd med undervisningen (se figur 7). Mange mener at hjemmeskolen har fungert bra. Men 61 prosent mente de hadde lært mindre enn de pleide (se figur 8).

Funnene viser stor spredning når det gjelder hvor mye og hvilke typer undervisning elevene har fått. Det er også stor variasjon i hva slags oppgaver de har fått, og med hensyn til når og hvor mye de måtte logge seg på for å dokumentere tilstedeværelse.

Figur 7. Hvor fornøyd har du vært med hvordan undervisningen har fungert for deg?

Figur 8. Har du lært mer eller mindre enn du pleier i den tiden skolen har vært stengt?

Ett av de mest oppløftende funnene i hele studien var at nesten alle hadde hatt gode «hjemmekontor». De hadde god tilgang til datamaskin eller nettbrett, god mulighet for å sitte i fred, hjelp fra foreldrene dersom de trengte det. Foreldre, elever og skoler må ha brukt oppfinnsomhet og energi på å få dette til å gli. Men omtrent en av ti hadde en vanskelig læresituasjon hjemme. De opplevde også at undervisningen fungerte dårlig. En god del mente at det sosiale livet i klassen ikke fungerte, og de hadde langt mindre utbytte av undervisningen enn andre.

For en liten minoritet, flere gutter enn jenter, innebar nok hjemmeskole mye fri og rolige dager. Men et flertall opplevde faktisk at de brukte litt mer tid på skolearbeidet enn vanlig. Våre data tyder ikke på at det ble mindre stress på skolen under pandemien. Mange var

dessuten bekymret for hvordan det ville gå med karakterene etter at pandemien slipper taket.

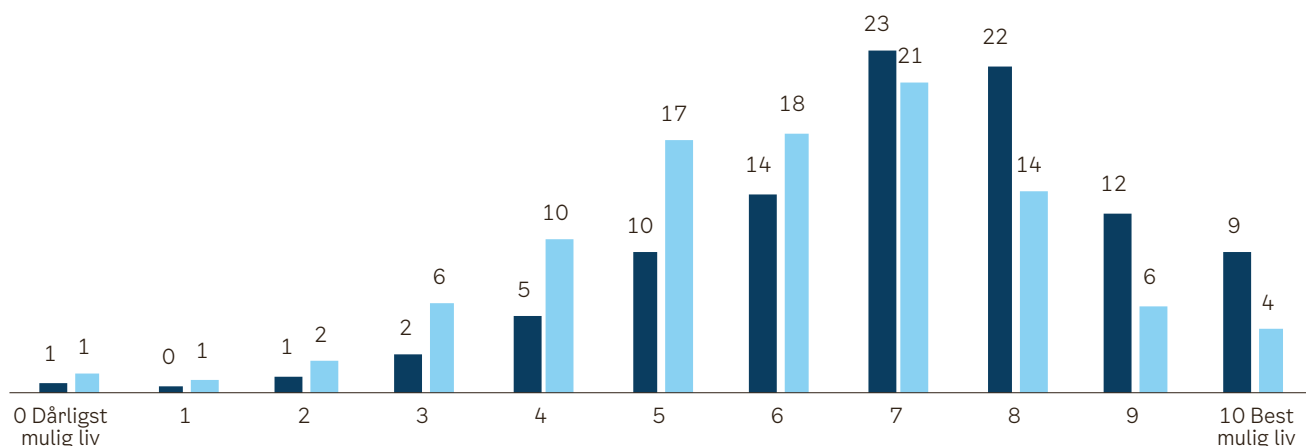
Livskvalitet, vekst og hjelp

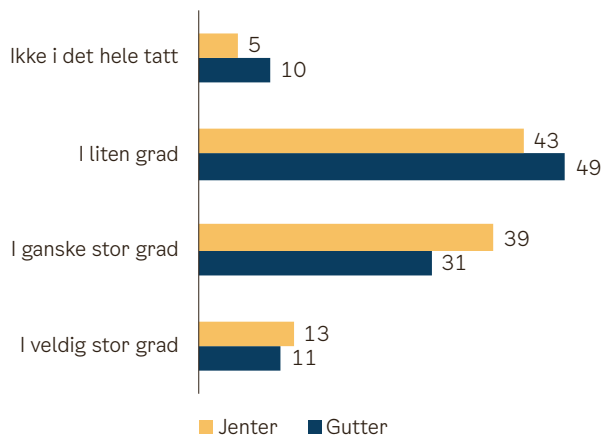
Tidligere studier viser at de aller fleste ungdommer i Norge er tilfredse med det livet de lever. Dette var også tilfelle under pandemien. Men vanligvis er det rundt 10 prosent som skårer relativt lavt på et vanlig brukt mål for å kartlegge hvor tilfreds man er. Under pandemien var dette økt til 20 prosent.

Ett av de mest interessante funnene er at de sosiale forskjellene vi ellers ser i livskvalitet og tilfredshet, det vi kaller sosiale gradienter, var mindre under pandemien enn før (se figur 9). Vanligvis rapporterer ungdom fra høyere sosiale lag høyere livskvalitet, nå ble slike forskjeller merkbart redusert. Kanskje fordi mange av de impulsene ungdom fra den øvre del av lagdelingen ellers får gjennom skole og fritid ble redusert?

Ett av de spørsmålene vi var mest spent på, var om koronatiden, i tillegg til alle negative konsekvenser, også ga rom for positive opplevelser og personlig vekst. En god del av ungdommene fortalte om slike opplevelser. De hadde lært viktige ting under pandemien. Tilliten til andre hadde økt, verdier blitt avklart, de hadde lært å takle mer enn de trodde de ville klare. Jenter rapporterte oftere enn gutter slike erfaringer, men det mest slående var at ungdom med innvandrerbakgrunn rapporterte det mye oftere enn ungdom med norskfødte foreldre. Hva kan det skyldes? Mange med innvandrerbakgrunn oppholdt seg mye tettere på familien i denne perioden. Det kan ha spilt inn. Noen av familiene har opplevd unntakstilstander før, som smertefull flukt eller migrasjon. Kan dette ha spilt inn?

Figur 9. Hvordan ungdom plasserer seg på en skala fra 0 til 10, der 0 er det verst mulige livet og 10 det best mulige livet. Ung i Oslo 2018 og Koronastudien 2020.

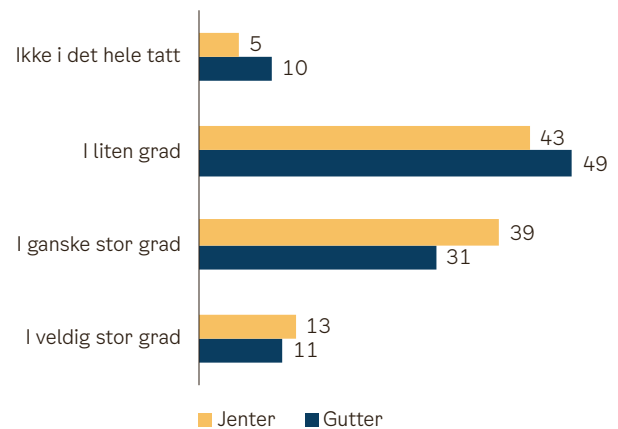

Figur 10. Tror du korona-pandemien vil komme til å endre framtiden din?

For enkelte ble opplagt pandemien en rystende erfaring. Noen var allerede sårbare og hadde etablerte relasjoner til hjelpeapparatet som brått ble borte. Det var 5 prosent som hadde hatt kontakt med et hjelpetilbud. Like mange hadde vurdert å ta slik kontakt. Samlet sett summerer dette seg til et betydelig antall av ungdommene i Oslo. Det var de ungdommene som selv mente at de hadde det dårligst, som oftest tok kontakt med disse hjelpetjenestene.

Generasjon korona?

Midt i mars, da skolen akkurat hadde stengt, foreldre var permittert eller hadde hjemmekontor, og gatene lå tomme, var det flere medier som brukte termen «Generasjon korona». Tanken var at pandemien kom til å bli en skjellsettende erfaring for dem som sto på terskelen til voksent liv. Hva tenker ungdommene selv? Tror de at livet deres vil bli forandret? For en stor del av dem, antakelig minst halvparten, ser ikke pandemien ut til å ha gjort så sterkt følelsesmessig

Figur 11. Tror du korona-pandemien vil komme til å endre samfunnet vårt?

inntrykk. Likevel mente et massivt flertall – rundt 85 prosent – at samfunnet kommer til å endres på grunn av pandemien (se figur 11).

En god del mente at deres egne liv også vil bli endret, men det er atskillig færre (se figur 10). Kanskje kan vi konkludere dette slik: Ungdommene forstår at de har vært gjennom noe som historisk sett vil bedømmes som stort og viktig. Pandemien kommer til å endre samfunnet. Men de er mer usikre på hvor store de varige endringene kommer til å bli for dem selv.

Mange har opplevd sosiale savn under pandemien. Likevel mener vi det er slående hvor sosialt tilpassningsdyktige de fleste har vært. De har møtt utfordringer, men taklet dem uten mye om og men. Vi er imponert over hvordan ungdommene i Oslo har taklet situasjonen.

Hvem sprang da klokka klang?

Ungdom i Oslo sin deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter

Flesteparten av ungdom i Oslo deltar aktivt i en eller flere organiserte fritidsaktiviteter. Likevel veit vi at det er sosiale forskjeller i hvem som deltar. Internasjonal forskning på ungdoms deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter har også pekt på at de som deltar i slike aktiviteter gjør det bedre på skolen enn de som ikke deltar.

Av Sigurd Eid Jacobsen, rådgiver, NOVA/OsloMet

Organiserte fritidsaktiviteter er en sentral del av livet til mange tenåringer i Oslo. Noen deltar fordi de vil være med vennene sine, andre fordi foreldrene mener de bør drive med noe. En del deltar fordi de er lidenskapelig opptatt av aktiviteten de driver med og andre igjen deltar kanskje bare av vane. Noen har kanskje også en drøm om å leve av det de driver med i sin fritidsaktivitet. Tidligere forskning har sett at ungdom som deltar i organiserte fritidsaktiviteter ofte er mer veltilpass og gjør det bedre på skolen enn ungdom som ikke deltar.¹ Deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter og gleden ved å drive med noe er også nært knyttet til ungdommens livskvalitet, noe som ble tydelig da organiserte fritidsaktiviteter ble satt på vent under covid-19-pandemien.²

I årets første utgave av Oslospeilet kunne vi lese at det er sosiale forskjeller i idrettsdeltakelsen blant ungdom i Oslo og at dette særlig skyldes økonomiske barrierer mot deltakelse. Videre kunne vi også lese at blant barn mellom 10–12 år i Groruddalen er de med lav sosial bakgrunn underrepresentert i deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter. Det er veldokumentert både i Oslo og nasjonalt at det er sosioøkonomiske forskjeller i hvem som deltar i slike aktiviteter. Dette er et stabilt funn, til tross for et politisk mål om at

Sammenheng

- Ungdom med mye sosioøkonomiske ressurser deltar i større grad i organiserte fritidsaktiviteter sammenlignet med ungdom med mindre sosioøkonomiske ressurser.
- Det er store forskjeller i hvilken type organiserte fritidsaktiviteter ungdom fra ulike sosiale lag deltar i. Ungdom med mye sosioøkonomiske ressurser deltar i større grad i idrett og kulturelle aktiviteter, mens ungdom med færre sosioøkonomiske ressurser er overrepresentert i ungdomsklubber og religiøse foreninger.
- Det å ha mye sosioøkonomiske ressurser har mer å si for deltakelse i kulturelle fritidsaktiviteter enn for andre fritidsaktiviteter som idrett.
- Økonomiske ressurser i familien betyr mer for deltakelse i idrett enn for andre aktiviteter.
- Kulturelle ressurser i familien betyr mer for deltakelse i kulturelle aktiviteter enn det betyr for andre aktiviteter.
- Ungdom som deltar i fritidsaktiviteter får litt bedre karakterer enn de som ikke deltar, men dette varierer etter type aktivitet.

1 Farb, A. F., & Matjasko, J. L. (2012). Recent Advances in Research on School-Based Extracurricular Activities and Adolescent Development. Developmental Review. Sletten, M., Strandbu, &., & Gilje, &. (2015). Idrett, dataspilling og skole – konkurrerende eller «på lag»? Norsk Pedagogisk Tidsskrift.

2 von Soest, T., Bakken, A., Pedersen, W. & Sletten, M.A. (2020). Livstilfredshet blant ungdom før og under covid-19-pandemien. Tidsskriftet Den norske legeforening.

Artikkelen er basert på masteroppgaven «School's Out! A Quantitative study of Organized Activities, Social Background, and Academic Achievement among Oslo Youth», levert ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo. Masteroppgaven ble støttet med stipend fra Osloforskning.

Ung i Oslo 2018

Dataene i denne artikkelen er basert på spørreundersøkelsen Ung i Oslo fra 2018. Ung i Oslo ble gjennomført på ungdomstrinnet og i videregående fra januar til mars 2018. Til sammen deltok 25 287 elever, fra 84 osloskoler. I utvalget som er benyttet i denne artikkelen er det kun med elever fra byens videregående skoler, og svarprosenten blant disse er 65 prosent. Dette utgjør totalt rundt 9 000 elever. Undersøkelsen omfatter nesten samtlige osloskoler og er egnet til å gi et generelt bilde av hvordan ungdom i Oslo har det, og hva de driver på med i fritiden. Deltakelsen er noe lavere på Vg2 og Vg3 enn på Vg1.

Organiserte fritidsaktiviteter i Ungdata

Deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter måles ved å spørre ungdommene hvor mange ganger de har vært på møter/øvelser i idrettslag, fritidsklubb, religiøs forening, kor/korps/orkester, kulturskole/musikkskole og annen organisasjon/lag/forening i løpet av siste måned. For hver av disse aktivitetene kan de svare: «ingen ganger», «1–2 ganger», «3–4 ganger» og «5 ganger eller mer». Jeg har definert aktiv deltakelse som det å ha deltatt 3–4 ganger eller mer i minimum én av aktivitetene i løpet av siste måned. Ungdom kan regnes som aktive i flere aktiviteter.

alle barn og unge skal ha mulighet til å delta jevnlig på organiserte fritidsaktiviteter uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon³. I min masteroppgave undersøkte jeg dette nærmere både ved å undersøke deltakelse i ulike aktiviteter og hvordan ulike aspekter ved sosial bakgrunn henger sammen med deltakelse. Jeg undersøkte også om de som deltar i organiserte aktiviteter gjør det bedre på skolen enn de som ikke deltar.

Ulikheter i deltakelse

Blant elever på videregående skoler i mitt utvalg hadde 48 prosent deltatt aktivt i minst én organisert fritidsaktivitet den siste måneden (se faktaboks). Det var klare forskjeller etter sosioøkonomisk bakgrunn med 34 prosent deltakelse blant de med minst ressurser og 59 prosent blant de med mest ressurser (figur 1).

Sosiale forskjeller i Ungdata

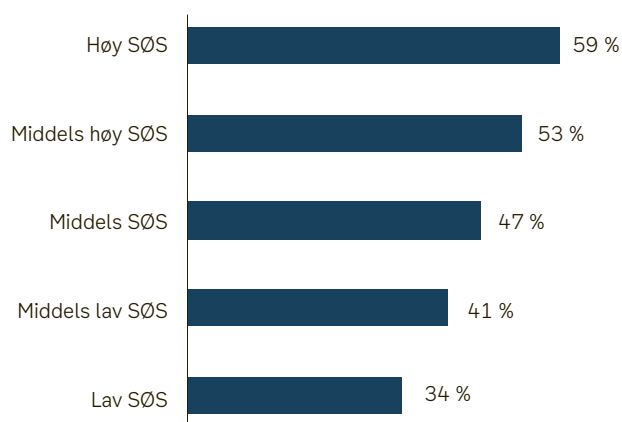
Sosioøkonomisk status/bakgrunn måles gjennom tre dimensjoner: foreldrenes utdanningsnivå, antall bøker i hjemmet og familiens velstandsnivå. Ungdommen blir spurt om deres foreldre har utdanning fra universitet eller høyskole, hvor mange bøker de har hjemme, samt fire spørsmål om familiens velstand: (1) Har familien din bil? (2) Har du eget soverom? (3) Hvor mange ganger har du reist et sted på ferie med familien din i løpet av det siste året? (4) Hvor mange datamaskiner har familien din? I analysene bruker jeg tre ulike mål på foreldrenes ressurser:

Sosioøkonomisk status (SØS): Ungdommene får en samle verdi på spørsmåla om foreldres utdanningsnivå, bøker i hjemmet og de fire spørsmåla om familiens velstand. Dette målet er delt inn i fem kategorier.

Kulturelle ressurser: Ungdommene får en samle verdi på spørsmåla om foreldrenes utdanningsnivå og bøker i hjemmet.

Økonomiske ressurser: Ungdommene får en samle verdi på spørsmåla om familiens velstand.

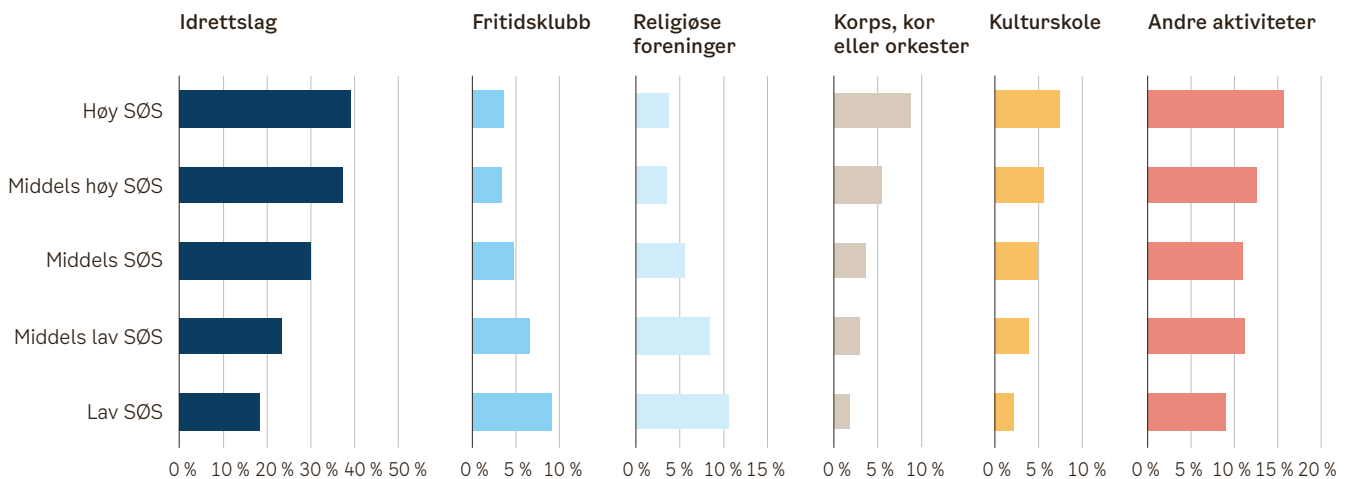
Figur 1. Andel elever som har deltatt aktivt i en eller flere organiserte fritidsaktiviteter i løpet av den siste måneden, fordelt på sosioøkonomisk status (SØS).

Kilde: Ung i Oslo 2018

³ I 2016 signerte statsministeren, en rekke andre ministre og frivillige organisasjoner «fritidserklæringen». Her erklæres det at alle barn og ungdom skal ha mulighet til å delta i minst én fritidsaktivitet uavhengig av foreldrenes sosiale og økonomiske situasjon. https://bufdir.no/Familie/Fattigdom/Veileder/Samarbeid_pa_tvers_av_sektorer/Fritidserklaringen/.

Figur 2. Andel elever som har deltatt aktivt i en eller flere organiserte fritidsaktiviteter i løpet av den siste måneden, fordelt etter type aktivitet og sosioøkonomisk status.*

* Kategorien «andre aktiviteter» kan inneholde alt fra speideren, minortetsorganisasjoner (f. eks Tyrkisk ungdomsforening og Afrikan Youth in Norway), 4H eller ungdomsgrupper i frivillige organisasjoner (f. eks Røde kors). Disse aktivitetene vil variere både i innhold og organisering.

Kilde: Ung i Oslo 2018

Dette betyr at det var nesten dobbelt så vanlig at ungdom med mye ressurser deltok aktivt i minst én fritidsaktivitet sammenligna med ungdom med lite ressurser. Et problem med en slik forståelse av deltakelse er imidlertid at den ikke fanger opp at ungdom deltar på forskjellige måter og i forskjellige aktiviteter. Jeg har derfor undersøkt hvordan deltakelse ser ut fordelt på de ulike aktivitetene.

Figur 2 viser at idrett var den klart mest populære aktiviteten blant ungdom i Oslo. Vi ser også at de med minst ressurser er tydelig underrepresentert i kulturelle aktiviteter og idrett. Ungdom med lite ressurser er i kontrast overrepresentert i fritidsklubber og religiøse foreninger. Forskjellene ser ut til å være størst i de kulturelle aktivitetene med rundt en firedobling i deltakelse fra den laveste sosioøkonomiske gruppa sett mot den høyeste, mens det i idrett er rundt dobbelt så mange. Det er altså tydelig at forskjellene varierer etter hvilke aktiviteter man undersøker.

Økonomiske eller kulturelle barrierer?

I forsøket på å undersøke hva ulikheten i deltakelse i fritidsaktiviteter skyldes, har internasjonal forskning særlig pekt på to forklaringer: kulturelle preferanser⁴ og økonomiske betingelser⁵. På den ene sida har

økonomiske og strukturelle forklaringer pekt på at det er den økonomiske kostnaden ved disse aktivitetene som gjør at det blir sosiale forskjeller i hvem som deltar. Høye deltakeravgifter, og ikke minst behov for spesialutstyr, gjør at det blir dyrt å delta. Disse kostnadene øker med ungdommens alder og kommer også til uttrykk i økende utstyrspress (nye fotballsko, ski eller eget instrument), turer med aktivitetene

Foto: Colourbox

4 Lareau, A. (2011). Unequal childhoods: Class, race, and family life (2nd ed., with an update a decade later). Berkeley: University of California Press.

5 Bennett, P. R., Lutz, A- C., & Jayaram, L. (2012). Beyond the Schoolyard: The Role of Parenting Logics, Financial Resources, and Social Institutions in the Social Class Gap in Structured Activity Participation. *Sociology of Education*, 85(2), 131-157.

Foto: Colourbox

(korpstur, fotballturnering etc.) eller deltakelse i talentprogrammer. Videre er det også høye sosiale kostnader for foreldre knytta til aktivitetene. Dette kan enten være dugnader, kjøring eller annen involvering. På den andre sida peker kulturelle forklaringer på at det først og fremst er preferanser og oppdragerstil som bestemmer om foreldre involverer barna sine i organiserte fritidsaktiviteter, og at dette påvirker barnas deltakelse gjennom ungdomsåra. Blant middeklasseforeldre er ei aktiv involvering av sine barn i organiserte fritidsaktiviteter sett på som en sentral del av foreldrerollen.⁶ Foreldre gjør dette fordi de ønsker at barna skal få noe ut av aktivitetene, som for eksempel ferdigheter, nettverk eller disiplin. I motsetning til dette er arbeiderklasseforeldre mer opptatt av å la barna utvikle seg i sitt eget tempo og la de få bruke tid til å leke med venner og familie.

I et forsøk på å undersøke om det er kulturelle eller økonomiske ressurser som betyr noe for ungdoms deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter har jeg

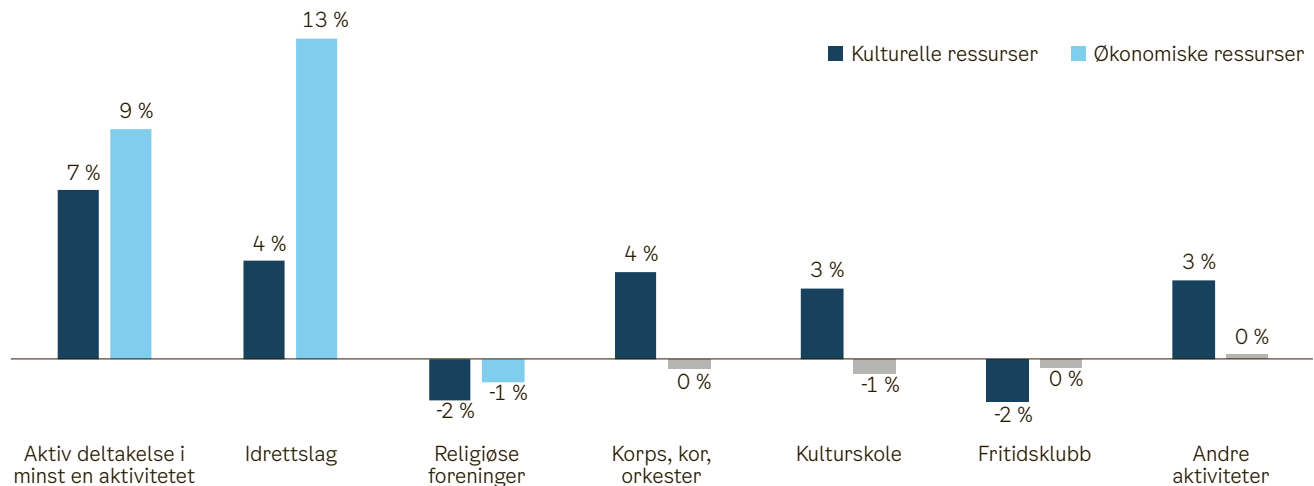
sett på sammenhengen mellom aktiv deltakelse og kulturelle og økonomiske ressurser (se faktaboks). Jeg finner at hvis man ser på aktiv deltakelse generelt har økonomiske ressurser og kulturelle ressurser omtrent like mye å si. Men som vi så overfor er det hensiktsmessig å se på de ulike aktivitetene hver for seg.

Det er tydelig også her at det er viktig å se på de ulike aktivitetene separat. Kontrollert for bydel, klassetrinn og kjønn ser vi at kulturelle ressurser har mye å si for deltakelse i de kulturelle aktivitetene (se figur 3). I idretten ser derimot økonomiske ressurser ut til å ha mer å si. At barrierer mot idrettsdeltakelse særlig er knytta til økonomi samsvarer med tidligere forskning.⁷ Ser man på medlemsavgifter til idrett er ikke disse mye høyere enn til for eksempel kulturskole, men det kan tenkes at de skjulte kostnadene som for eksempel

6 Doepeke, M., & Zilibotti, F. (2019). Love, Money, and Parenting. Princeton University Press.

7 Idrett står sterkt i Oslo – men hvorfor er ikke alle med? OsloSpeilet Nr. 1 Mars 2020. Enjoltras, B.; Steen-Johnsen, K. & Ødegård, G. (red.) (2012). Deltagelse i frivillige organisasjoner: Forutsetninger og effekter. Rapport fra Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Andersen, P. L., & Bakken, A. (2018). Social class differences in youths' participation in organized sports: What are the mechanisms? International Review for the Sociology of Sport.

Figur 3. Gjennomsnittlig økning i sannsynligheten for aktiv deltakelse i ulike aktiviteter ved økning i foreldres ressurser (0–3). Bydel, klasstrinn og kjønn er holdt konstant. Grå stolper er ikke signifikante. For mer informasjon om metoden se faktaboks

Denne figuren er basert på en logistisk regresjon som viser sannsynligheten for at man deltar i forskjellige typer organiserte fritidsaktiviteter. I den logistiske regresjonen undersøkte jeg relative forskjeller i deltakelse ut fra ungdommenes kulturelle og økonomiske ressurser i hjemmet. I modellen er kjønn, bydel og klasstrinn holdt konstant. Det betyr at ungdommen sammenlignes med ungdommer som er lik dem selv slik at man kan se på betydninga av kulturelle og økonomiske ressurser uavhengig av bydel, kjønn og klasstrinn.

På grunn av at resultatene fra en logistisk regresjon kan være vanskelig å tolke har jeg regna om disse til prosent. Prosentene i figuren viser hvor mye sannsynligheten for å delta i fritidsaktiviteter øker hvis foreldrenes kulturelle eller økonomiske ressurser øker med 1. Måla på kulturelle og økonomiske ressurser går fra 0–3 (se faktaboks «Sosiale forskjeller i Ungdata»).

For eksempel øker sannsynligheten for at en ungdom deltar aktivt i kulturskolen med 3 prosent hvis hun har verdi 3 istedenfor 2 på målet om familiens kulturelle ressurser. Videre, når det kommer til aktiv deltakelse i et idrettslag, er forskjellen i sannsynligheten for deltakelse for en ungdom som får verdi 1 og en annen ungdom som får verdi 3 i økonomiske ressurser, på 26 prosent.

treningsturer, cuper og den økte betydninga av utstyr er det som spiller inn. Viktigheten av utstyr og turer øker også gjennom ungdomsåra og kan føre til at ungdom fra familier med lite økonomiske ressurser faller fra. Det at kulturelle aktiviteter har en sterkere sammenheng med foreldrenes utdanning og bøker i hjemmet kan tyde på at disse aktivitetene er mer knyttet til kulturelle preferanser.

Skoлеprestasjoner og organiserte fritidsaktiviteter

Det er godt dokumentert at det er sosiale forskjeller i karakterer blant ungdom i Norge.⁸ Ungdom som har foreldre med mye sosioøkonomiske ressurser, får i snitt bedre karakterer enn de med færre sosioøkon-

omiske ressurser. Amerikansk forskning på sosiale forskjeller i skoleprestasjoner har pekt på at ulike deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter kan forsterke disse allerede eksisterende forskjellene, og funnene peker på at de som deltar gjør det bedre på skolen enn de som ikke deltar.⁹ Sammenhengen mellom deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter og skoleprestasjoner er lite undersøkt i Norge. I Ung i Oslo blir elevene på videregående trinn spurt om hvilke karakterer de har fått i Norsk, Engelsk og Matte ved siste karakteroppgjør. Disse er i analysen slått sammen til et samlemål. Alt i alt har de som har deltatt aktivt i minst én organisert fritidsaktivitet 0,1 bedre karaktersnitt i disse tre faga enn de som ikke deltar når det

8 Andersen, Patrick Lie & Hansen, Marianne Nordli (2012). *Class and Cultural Capital-The Case of Class Inequality in Educational Performance*. *European Sociological Review*.

9 Covay, E., & Carbonaro, W. (2010). After the Bell. *Sociology of Education*, 83(1), 20-45

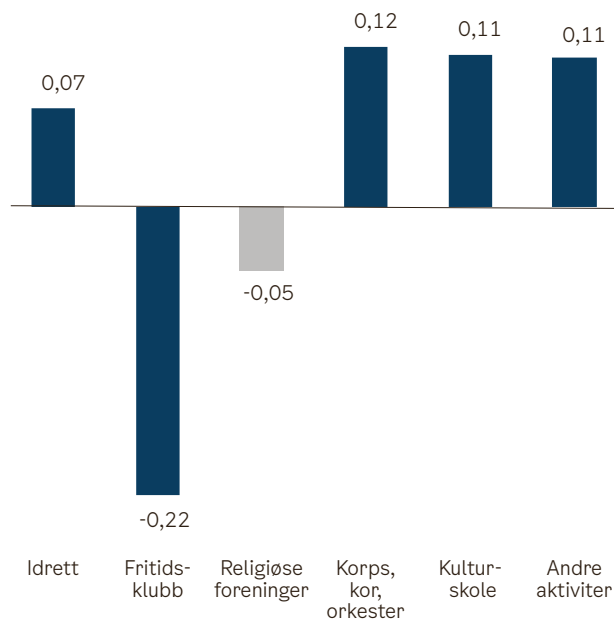
er kontrollert for kjønn, klassetrinn og bydel. Det kan altså ikke sies å være store forskjeller i skoleprestasjoner blant de som deltar kontra de som *ikke* deltar. Riktignok er bildet litt mer komplekst hvis man ser på aktiv deltakelse i de ulike aktivitetene for seg.

Vi ser i figur 4 at de som deltar jevnlig i kulturelle aktiviteter eller i andre typer aktiviteter i gjennomsnitt får litt over 0,1 bedre karaktersnitt enn de som ikke deltar i disse aktivitetene, mens de som deltar i idrett får 0,07 bedre karaktersnitt. Deltakelse i religiøse foreninger ser ikke ut til å ha noe sammenheng, mens de som jevnlig deltar i fritidsklubb har i gjennomsnitt 0,2 dårligere karaktersnitt enn de som ikke deltar. Til sammenligning er den mye omtalte forskjellen mellom gutter og jenter i karakterpoeng nasjonalt på rundt 0,4.

Det er altså en positiv sammenheng mellom å delta i noen typer fritidsaktiviteter og skoleprestasjoner, mens andre har en negativ sammenheng. Som en forklaring på dette pekes det ofte på at ungdom lærer ting i organiserte fritidsaktiviteter som er overførbare

Figur 4. Gjennomsnittlig endring i karaktersnitt av Norsk, Engelsk og Matte ved deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter.

Med kontroll for sosioøkonomisk status, bydel, klassetrinn og kjønn. Grå stolper er ikke signifikante.

til skolen og seinere til arbeidslivet.¹⁰ Dette kan være disiplin, lagspill, det å fremføre noe eller andre ferdigheter. Ved å for eksempel å spille et instrument eller drive med en idrett kan man lære at øvelse gjør mester eller hvordan prestere under press. Tidligere har svensk forskning¹¹ pekt på at det er særlig i hvor stor grad fritidsaktiviteter er strukturerte som er av betydning. Dette samsvarer med mine funn der de mer strukturerte aktivitetene som kulturskole, korps og idrett har enn positiv sammenheng med skoleprestasjoner, mens fritidsklubb som er mindre strukturerte har en negativ sammenheng. Kulturelle aktiviteter og idrett er ofte tydelig strukturert gjennom planlagte treninger/øvelser og faste tidspunkter mens fritidsklubber ofte er mindre strukturerte og ungdommen har større medvirkning når det gjelder innholdet. På klubben velger ofte ungdommene selv hva de vil drive med og aktivitetene kan være elektroniske spill, film, dans, musikk eller uorganisert idrett. Det er også større rom for å bare henge med andre ungdommer uten å gjøre noe spesielt på fritidsklubben, mens det på fotballtrening er konkrete øvelser som skal utføres. Konsekvensen kan være at man i større grad lærer ferdigheter som er overførbare til skolen i mer strukturerte settinger. Dette kan skyldes både at man har tettere voksenoppfølging, men også at det å forholde seg til et tydelig opplegg, passe tida og følge instruksjoner er ferdigheter som man kan overføre til skolen uavhengig av det faktiske innholdet i aktiviteten. Den mer ustrukturerte henginga på klubben kan gi like stor mestringsfølelse og utvikling av andre ferdigheter, men det gir ikke den mer disiplinære struktureringa av tid som for eksempel en lagidrett eller pianotimer ofte innebærer.

Med den valgte metoden er vanskelig å si noe om årsakssammenhengen. Selv om sosial bakgrunn, kjønn og bydel er holdt konstant (slik at de med høy sosial bakgrunn som deltar sammenlignes med andre med høy sosial bakgrunn som *ikke* deltar), er det vanskelig å si noe om deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter faktisk er det som fører til at ungdommen som deltar får bedre karakterer enn de som ikke deltar. Det kan være slik at deltakelse fører til bedre karakterer, men det kan være at de som deltar i disse aktivitetene i utgangspunktet hadde bedre karakterer enn de som ikke deltok. Det kan for eksempel være slik at kulturskolen tiltrekker seg ungdom som allerede får bedre karakterer mens fritidsklubber tiltrekker seg ungdom

som får relativt dårligere karakterer. Som vist i figur 2 er det forskjeller i hvilke aktiviteter ungdom deltar i etter foreldrenes sosioøkonomiske ressurser. Ungdom med ressurssterke foreldre driver oftere med idrett eller kulturelle aktiviteter. Det har også tidligere vist seg at ungdom som har hatt erfaring med rus, vært utsatt for vold eller mobbing, begått regelbrudd og har svake relasjoner til foreldre, har større sannsynlighet for å gå på fritidsklubb.¹² Det er slik at det i de store byene er en sterkere tendens til at klubbene besøkes av ungdom fra familier med lav sosioøkonomisk status, enn hva som er tilfellet i kommunene utenfor de store byene. Så selv om det er forsøkt å ta høyde for dette ved å sammenlikne ungdom som er like med hverandre, vil det alltid være variabler vi ikke får kontrollert for. Derfor kan vi ikke vite sikkert om forskjellen i karakterer mellom de som deltar eller ikke deltar faktisk skyldes deltakelsen i organiserte fritidsaktiviteter.

Kort oppsummert er det er det klare forskjeller i deltakelse i organiserte fritidsaktiviteter etter sosioøkonomisk bakgrunn, men det er nyttig å se de ulike aktivitetene separat for å se hele bildet. Det er også indikasjoner på at økonomiske ressurser blant foreldrene er av større betydning for deltakelse i idrett enn andre aktiviteter. De som deltar i strukturerte aktiviteter som idrett og kulturelle aktiviteter får litt bedre karakterer enn de som ikke deltar, mens de som aktivt besøker fritidsklubb i gjennomsnitt får litt dårligere karakterer enn de som ikke gjør det. Selv om det er vanskelig å si om det er slik at det er de organiserte fritidsaktivitetene som er årsaken til at man får bedre eller dårligere karakterer er det viktig å være bevisst på at det er ulike ungdom som deltar i de ulike aktivitetene. Det er nok likevel slik at ungdom først og fremst deltar i aktiviteter de liker, hvor ungdom kan være ungdom og oppleve mestrings.

10 Morris, D. (2015). Actively Closing the Gap? Social Class, Organized Activities, and Academic Achievement in High School. *Youth and Society*, 47(2), 267

11 Mahoney J. & Stattin, H. (2000). *Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context*. *Journal of Adolescence*.

12 <https://fagarkivet.oslomet.no/en/item/fritidsklubber-i-et-folkehelseperspektiv>

Vanskeligstilte på boligmarkedet i Oslo

Av Oslos innbyggere kan 6,4 prosent regnes som vanskeligstilte på boligmarkedet. Dette er den høyeste andelen i landet. I enkelte bydeler og delbydeler er andelen vanskeligstilte på boligmarkedet langt høyere. Oslo har færre kommunale boliger per vanskeligstilt enn i noe annet fylke. Det er tilsynelatende liten sammenheng mellom hvor i byen det er mange vanskeligstilte på boligmarkedet og hvor det er mange kommunale boliger.

Av Anders Bohlin Borgersen, Velferdsetaten – seksjon for bostøtte og lån

Boligmarkedet i Oslo og Norge har de senere årene vært gjenstand for debatt som følge av en kraftig vekst i boligprisene. I Oslo merkes dette mer enn i andre deler av landet og debatten har i stor grad dreid seg om at det blir stadig vanskeligere for «vanlige folk» å etablere seg i Oslo. Gjeldsveksten i Norge har også vært betydelig og særlig er det en bekymring knyttet til fullfinansiering av bolig. Debatten har imidlertid dreid seg lite om de som er enda lenger unna boligdrømmen enn «vanlige folk», nærmere bestemt de som har så lave inntekter at de faller under den definerte fattigdomsgrensen. I denne artikkelen ønsker vi å se nærmere på gruppen som kan defineres som *vanskeligstilte på boligmarkedet*. Husstander med lave inntekter finnes over hele landet, men Oslo har en høy andel av disse kombinert med landets høyeste boligpriser. Oslo er også en by som er preget av forskjeller, både noen av de rikeste og de fattigste husstandene i landet bor i byen. Noen bydeler har veldig få fattige mens andre har mange. Samtidig er boligmarkedet preget av store prisforskjeller og tilgangen til leieboliger er ujevnt fordelt omkring i byen.

Artikkelen vil videre vise fordelingen av vanskeligstilte på boligmarkedet i Oslo sine bydeler. Fordelingen sammenlignes med lands- og fylkestall og med antall statlige bostøttemottakere og fordelingen av de kommunale boligene.

Sammen drag

- 24 prosent av de vanskeligstilte husholdningene i landet bodde i 2018 i Oslo.
- Andel personer som tilhører en vanskeligstilt husstand ligger på 6,4 prosent i Oslo mot 3,4 prosent i landet som helhet.
- Det er store bydelsvise forskjeller i andel innbyggere som er vanskeligstilte på boligmarkedet, fra omtrent 2 prosent av befolkningen i bydelene Ullern og Vestre Aker, til over 10 prosent i bydelene Søndre Nordstrand og Stovner.
- Store barnefamilier er ekstra utsatt. Så mye som 25,7 prosent av husholdningene i Oslo med tre eller flere barn kan regnes som vanskeligstilte på boligmarkedet.
- På delbydelsnivå varierer andel vanskeligstilte på boligmarkedet fra 0,7 prosent til 19,2 prosent. Det er også stor variasjon mellom delbydeler innen samme bydel.
- Forekomsten av kommunale boliger i Oslo er omtrent på landsgjennomsnitt sett i forhold til folkemengde. Sett i forhold til vanskeligstilte på boligmarkedet derimot, har Oslo 0,3 kommunale boliger per vanskeligstilt på boligmarkedet, noe som er lavest i landet.
- Det er ingen klar sammenheng mellom hvilke bydeler/delbydeler som har mange vanskeligstilte på boligmarkedet, og hvilke som har mange kommunale boliger. Sammenhengen mellom vanskeligstilte på boligmarkedet og mottakere av statlig bostøtte er tydeligere.

Hva er det å være vanskeligstilte på boligmarkedet?

Det eksisterer ulike mål for lavinntekt og økonomiske vanskeligstilte. Bl.a. kan nevnes EU og OECD sine ulike lavinntektsmål¹. Andel personer innenfor en av disse lavinntektsdefinisjonene sier i seg selv ingenting om hvor mange som er vanskeligstilte på boligmarkedet fordi lavinntektsmålene ikke tar hensyn til hvor mye det koster å bo. To husstander med helt lik inntekt kan oppleve å ha totalt ulike boutgifter. Der den ene sliter med å betale husleie/lån eller bor trangt så kan den andre ikke ha denne utfordringen.

Følgende definisjon ligger til grunn for tallene som benyttes for vanskeligstilte på boligmarkedet i denne artikkelen:

Personer som tilhører en husholdning som har lav inntekt (EU60), som i tillegg er trangbodd (<20 kvm per person og færre oppholdsrom enn antall husholdningsmedlemmer/en person på ett rom) og/eller har høy gjeldsbelastning (total gjeld tre ganger eller større enn husholdningens samlede inntekt før skatt). Personer som tilhører husholdninger med formue over lavinntektsgrensen regnes ikke som vanskeligstilte. Personer i studenthusholdninger regnes heller ikke som vanskeligstilte.

Dette er nesten identisk med definisjonen som SSB benyttet i 2014 og definisjon 3 fra 2017 rapporten (se faktaboksen). Det eneste som skiller den fra SSBs definisjoner er at antall kvm er senket fra 25 til 20 per person. Terskelen for å regnes som trangbodd er senket fordi svært mange i Oslo bor i leiligheter. Det er med andre ord normalt å bo noe trangere i Oslo enn ellers i landet.

SSB sine definisjoner bygger alle på inntektstall og registertall fra boligregisteret pluss gjeldsregisteret. Ingen av definisjonene tar høyde for husleiekostnader for de som leier. Dette er problematisk da vi vet at mange av de med lavinntekt leier boligen sin og at leieprisene varierer ganske mye i landet som helhet. I rapporten *Omfanget av vanskeligstilte på boligmarkedet – en kapabilitetstilnærming*² så problematiseres dette og de operasjonaliserer nye definisjoner

1 Lavinntekt – EU 60: Alle husholdninger som har en disponibel husholdningsinntekt (justert etter husholdningens sammensetning) under 60 prosent av medianinntekten.

Lavinntekt – OECD 50: Alle husholdninger som har en disponibel husholdningsinntekt (justert etter husholdningens sammensetning) under 50 prosent av medianinntekten.

Les mer: https://www.ssb.no/a/magasinet/slik_lever_vi/lenker.html

2 Monkerud, L. C., Astrup, K. og Nordvik, V. (2018). Omfanget av vanskeligstilte på boligmarkedet. En kapabilitetstilnærming. NIBR-rapport 2018:18. Oslo: By- og regionsforskningsinstituttet NIBR, OsloMet – storbyuniversitetet

Foto: Shutterstock

Andre definisjoner på vanskeligstilte på boligmarkedet

I 2014¹ og 2017² kom SSB med to ulike rapporter som lagde definisjoner på vanskeligstilte på boligmarkedet. I rapporten fra 2014 benyttet de følgende definisjon:

Personer som tilhører husholdning som har en inntekt under lavinntektsgrensen (EU60), være trangbodd eller ha høy total gjeldsbelastning.

I rapporten fra 2017 benyttet de derimot 7 ulike definisjoner:

- 1 Lavinntekt, i tillegg trangbodd og/eller høy gjeldsbelastning. De med formue over lavinntektsgrensen er ekskludert.
- 2 Lavinntekt og leier og trangbodd
- 3 Lavinntekt og trangbodd og høy gjeldsbelastning
- 4 Husholdninger har mottatt bostøtte eller sosialstønad og er trangbodd
- 5 Nederste inntektskvartil, i tillegg trangbodd og/eller høy gjeldsbelastning. De med formue over lavinntektsgrensen er ekskludert.
- 6 Husholdninger uten yrkesaktive og ikke inntekt fra folketrygden som overstiger 2G, i tillegg trangbodd og/eller høy gjeldsbelastning
- 7 Lavinntekt, i tillegg trangbodd og/eller høy estimert boutgiftsbelastning. De med formue over lavinntektsgrensen er ekskludert.

Lavinntekt er definert som under lavinntektsgrensen (EU60). Husholdninger regnes som trangbodd dersom:

1. Antall rom i boligen er mindre enn antall personer eller én person bor på ett rom, og
2. Antall kvadratmeter (p-areal) er under 25 kvm per person. Definisjon 3 fra 2017-rapporten er identisk med definisjonen fra 2014-rapporten.

1 Vrålstad, S. (9. desember 2014) Barnefamilier særlig utsatt på boligmarkedet. Hentet fra: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/barnefamilier-sarlig-utsatt-pa-boligmarkedet>

2 Thorsen, L. R. (2017) Vanskeligstilte på boligmarkedet. Hvordan måle og hvem er utsatt på boligmarkedet? Rapporter 2017/6. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 1. Vanskeligstilte på boligmarkedet 2018, fylkestall.

	Personer		Husholdninger	
	Antall	Andel	Antall	Andeler
I alt	175 266	3,4	63 991	2,8
Østfold	11 403	4,0	3 851	2,9
Akershus	16 611	2,8	5 787	2,3
Oslo	40 524	6,4	15 088	4,8
Hedmark	5 403	2,8	2 035	2,2
Oppland	4 503	2,4	1 611	1,9
Buskerud	9 563	3,5	3 279	2,6
Vestfold	7 557	3,1	2 809	2,5
Telemark	6 190	3,7	2 251	2,9
Aust-Agder	3 872	3,4	1 420	2,8
Vest-Agder	6 534	3,6	2 305	2,9
Rogaland	12 816	2,8	4 629	2,3
Hordaland	16 344	3,2	5 963	2,7
Sogn og Fjordane	2 493	2,3	760	1,7
Møre og Romsdal	6 660	2,6	2 525	2,2
Trøndelag	12 896	2,9	5 262	2,6
Nordland	5 967	2,5	2 162	2,0
Troms	3 990	2,5	1 585	2,1
Finnmark	1 940	2,6	669	2,0

Kilde: SSB

på bakgrunn av leiepriser fra Husbankens bostøtte-register og tilgjengelige SIFO-satser. Dette er en definisjon det ikke har vært mulig å operasjonalisere for Oslo til denne artikkelen, men det er ønskelig å se mer på den i en senere artikkel.

Flest vanskeligstilte på boligmarkedet i Oslo

Oslo var det fylket i landet som hadde klart flest vanskeligstilte på boligmarkedet (tabell 1). Hele 23 prosent av de vanskeligstilte personene og 24 prosent av de vanskeligstilte husholdningene i landet bodde i 2018 i Oslo. De tilsvarende andelenene for totalbefolkningen er at 12 prosent av personene og 14 prosent av husholdningene bor i Oslo. Andel personer som bor i en vanskeligstilt husstand ligger på 3,4 prosent i landet som helhet mens andelen i Oslo er på 6,4 prosent. Oslo er dermed i en særstilling. Fylket med nest høyest andel er Østfold som hadde en andel på 4,0.

Groruddalen, Gamle Oslo og Søndre Nordstrand har flest vanskeligstilte på boligmarkedet

Tabell 2 viser bydelstall for vanskeligstilte på boligmarkedet i Oslo i 2018. Den viser at det er store bydelssvise forskjeller, fra 2 prosent av befolkningen i bydelene Ullern og Vestre Aker, til rundt 11 prosent

Foto: Vidar Nordli Mathisen / Unsplash

Tabell 2. Vanskeligstilte på boligmarkedet 2018, bydelstall.

	Personer		Husholdninger	
	Antall	Andel	Antall	Andeler
I alt	40 191	6,4	14 902	4,8
Gamle Oslo	4 907	9,6	1 738	6,3
Grünerløkka	4 173	7,5	1 795	5,7
Sagene	2 376	5,8	1 041	4,3
St. Hanshaugen	2 151	6	1 090	5,2
Frogner	2 324	4,2	1 222	3,2
Ullern	594	1,9	232	1,6
Vestre Aker	911	2	386	1,9
Nordre Aker	2 198	4,7	1 305	6,1
Bjerke	2 923	9,6	972	7,1
Grorud	2 412	9,4	711	6,0
Stovner	3 467	11,4	895	7,3
Alna	4 289	9,3	1 233	5,9
Østensjø	2 032	4,2	651	3,0
Nordstrand	1 289	2,6	491	2,3
Søndre Nordstrand	3 909	10,8	948	6,8

Kilde: SSB

av befolkningen i bydelene Søndre Nordstrand og Stovner. Det er kun bydelene Ullern, Vestre Aker og Nordstrand som har en andel som er lavere enn landsgjennomsnittet. For alle andre bydeler er andelen høyere enn for landet, men det er dog verdt å merke seg at tallene for Nordre Aker antagelig er noe for høye pga. utenlandske studenter som ikke har lån i lånekassene og som bor i studentboligene i bydelen. I seks av Oslo sine femten bydeler faller over 9 prosent av husholdningene inn under definisjonen vanskeligstilt på boligmarkedet. Fire av bydelene ligger i Groruddalen, mens de to øvrige er Gamle Oslo og Søndre Nordstrand.

Andelen av husholdningene som er vanskeligstilte er lavere enn andelen av personer i byen som helhet og i nesten alle bydelene. Dette skyldes at andelen vanskeligstilte husholdninger øker med økende antall husholdningsmedlemmer. Store familier har mer sannsynlighet for å være vanskeligstilt enn små familier.

Tabell 3 viser antallet og andelen vanskeligstilte husholdninger på boligmarkedet i Oslo fordelt på antall barn og bydel. Andelen vanskeligstilte er større desto flere barn det bor i husholdningen. Så mye som 25,7 prosent av husholdningene i Oslo med tre eller flere barn kan regnes som vanskeligstilte på boligmarkedet.

Andelen vanskeligstilte på boligmarkedet er økende med antall barn i alle bydelene, men forskjellene er store. Mens det i Bydel Vestre Aker kun er 4,1 prosent av husholdningene med 3 eller flere barn som er vanskeligstilte så er over halvparten av husholdningene med tre eller flere barn i Gamle Oslo vanskeligstilte. En ser tydelig at bydelene som har høye andeler personer som er vanskeligstilte også har høye andeler vanskeligstilte blant husstandene med tre eller flere barn.

Store forskjeller internt i bydelene i andel vanskeligstilte

Tabell 4 viser de 10 delbydelene i Oslo som har høyest andel personer som bor i en husholdning som er vanskeligstilt på boligmarkedet. Tre av disse delbydelene ligger i Bydel Stovner, bydelene Gamle Oslo, Bjerke og Søndre Nordstrand har alle to av delbydelene hver, mens Alna har en. Delbydelen Furuset i Bydel Alna er den delbydelen som har høyest antall personer og husholdninger som er vanskeligstilt.

Andelen vanskeligstilte på boligmarkedet varierer kraftig mellom bydelene. I mange av bydelene er det imidlertid også store forskjeller internt i den enkelte bydel. Tabell 5 viser delbydelene med høyest og lavest andel vanskeligstilte på boligmarkedet i Oslo

Tabell 3. Vanskeligstilte på boligmarkedet, etter antall barn i husholdningen. Husholdninger, uten studenter. 2018. Antall og prosent.

	Antall husholdninger				Prosent			
	Ingen barn	1 barn	2 barn	3 eller flere barn	Ingen barn	1 barn	2 barn	3 eller flere barn
I alt	8 526	1 833	2 160	2 383	3,6	5,3	7,7	25,7
Gamle Oslo	930	220	271	317	4,1	7,4	16,2	52,8
Grünerløkka	1 144	239	236	176	4,3	7,7	13,6	41,4
Sagene	687	120	110	124	3,4	5,1	8,9	43,2
St. Hanshaugen	828	94	99	69	4,6	5,4	10,5	30,0
Frogner	936	126	97	63	3,3	5	6,9	18,6
Ullern	141	23	35	33	1,3	1,3	2	7,4
Vestre Aker	242	50	56	38	1,8	2,1	2	4,1
Nordre Aker	1 063	101	88	53	7	3,9	3,3	6,2
Bjerke	459	134	188	191	4,8	7,2	11,2	34,1
Grorud	285	107	152	167	3,2	8,4	12,7	36,9
Stovner	304	129	176	286	3,5	8,4	12,7	36,9
Alna	482	189	233	329	3,2	7,5	11	34,2
Østensjø	302	95	121	133	1,9	3,3	4,4	19,0
Nordstrand	284	67	77	63	1,9	2,4	2,7	8,8
Søndre Nordstrand	258	132	218	340	2,9	6,5	11,7	34,5

Kilde: SSB

Tabell 4. Vanskeligstilte på boligmarkedet 2018, delbydelstall.

	Personer		Husholdninger	
	Antall	Andel	Antall	Andeler
Fossum	901	19,2	242	11,9
Rommen	581	17,6	142	10,7
Nedre Tøyen	805	17,5	266	9,8
Bjørnerud	1 049	16,3	245	10,0
Haugenstua	584	15,6	158	10,3
Veitvet	895	14,3	245	9,4
Bjørndal	1 192	14,1	270	9,8
Linderud	811	14	213	8,1
Enerhaugen	978	13,8	293	7,8
Furuset	1 242	13,6	328	8,9

Kilde: SSB

Tabell 5. Vanskeligstilte på boligmarkedet 2018, delbydelstall.

	Personer			Husholdninger		
	Hele bydel	Delbydel med høyest andel	Delbydel med lavest andel	Hele bydel	Delbydel med høyest andel	Delbydel med lavest andel
Gamle Oslo	9,6	17,5	2,6	6,3	9,8	2,6
Grünerløkka	7,5	10,2	4,2	5,7	8,4	3,2
Sagene	5,8	8,2	4,6	4,3	6,9	3,5
St. Hanshaugen	6	7,7	3,1	5,2	6,3	3,3
Frogner	4,2	5,7	2,1	3,8	4,6	2,3
Ullern	1,9	2,8	1,4	1,6	2	1,1
Vestre Aker	2	4,8	0,7	1,9	3,3	0,9
Nordre Aker	4,7	14,4	1,5	6,1	20,7	1,5
Bjerke	9,6	14,3	3,5	7,1	11,9	2,5
Grorud	9,4	11,1	6,9	6	7,6	4,3
Stovner	11,4	19,2	4,8	7,3	11,9	3,2
Alna	9,3	13,6	2,3	5,9	8,9	2,0
Østensjø	4,2	8,7	2,1	3	5,3	1,7
Nordstrand	2,6	4,8	1,2	2,3	3,3	1,4
Søndre Nordstrand	10,8	16,3	5,7	6,8	10	3,5

Kilde: SSB

sine 15 bydeler. Den viser at mens nesten samtlige bydeler har minst en delbydel med lavere andel vanskeligstilte enn landsnittet, så er skillet stort mellom bydelene på den delbydelen som har høyest andel vanskeligstilte på boligmarkedet. Fra Bydel Ullern hvor delbydelen Montebello-Hoff har høyest andel vanskeligstilte personer med 2,8 prosent til Bydel Stovner hvor hele 19,2 prosent av personene i delbydelen Fossum bor i en husstand som er vanskeligstilt på boligmarkedet.

Er de kommunale boligene der de vanskeligstilte er?

Kommunale boliger er et av kommunens viktigste tilbud til de mest vanskeligstilte. Dette er boliger som kommunen disponerer, enten via eierskap eller via innleie. Antallet kommunale boliger varierer mye fra bydel til bydel og fra delbydel til delbydel. Kommunale boliger er per definisjon et tilbud rettet mot vanskeligstilte på boligmarkedet og det er derfor interessant å sammenligne antallet og andelen kommunale boliger med antallet og andelen vanskeligstilte på boligmarkedet slik det er definert her.

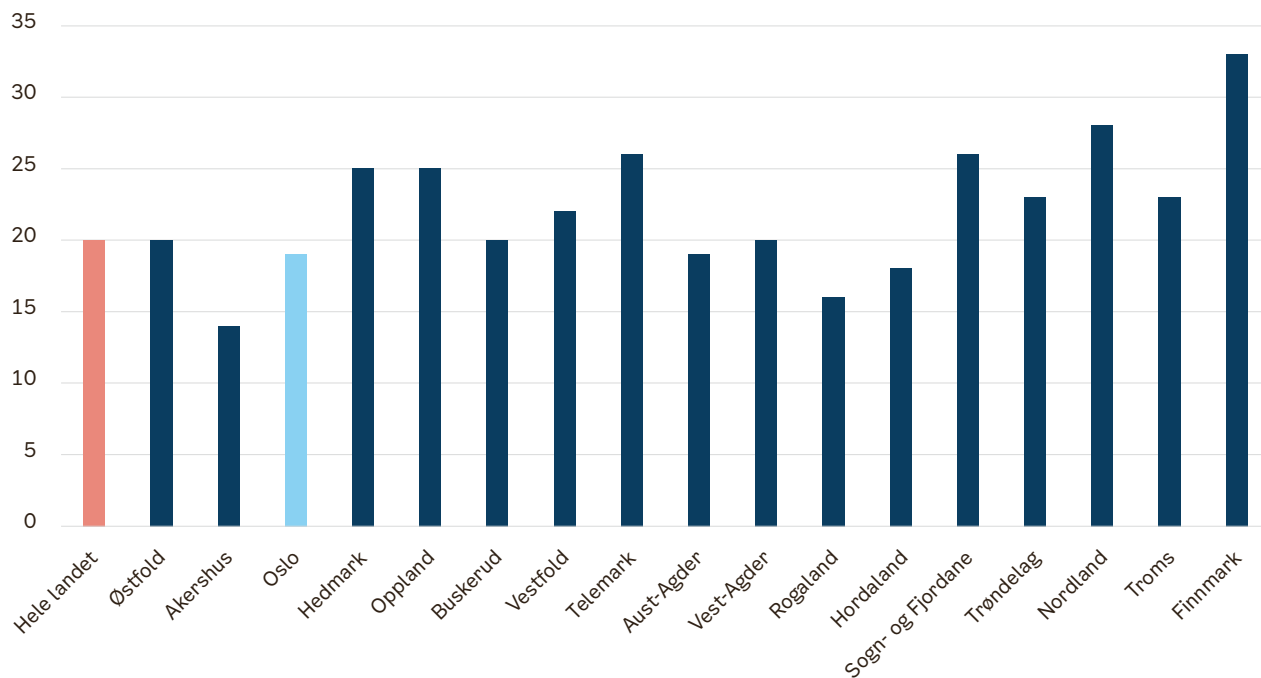
Figur 1 viser andelen kommunale boliger per tusen innbyggere i den gamle fylkesstrukturen. Dette er en mye brukt indikator på om et fylke eller en kommune har et lite eller stort antall kommunale boliger.

Kommunale boliger per innbygger i Oslo ligger rett under gjennomsnittet av hele landets andel. Høyest var andelen i Finnmark med 33 kommunale boliger per tusen innbyggere, mens Akershus har den laveste andelen med 14 kommunale boliger per tusen innbyggere.

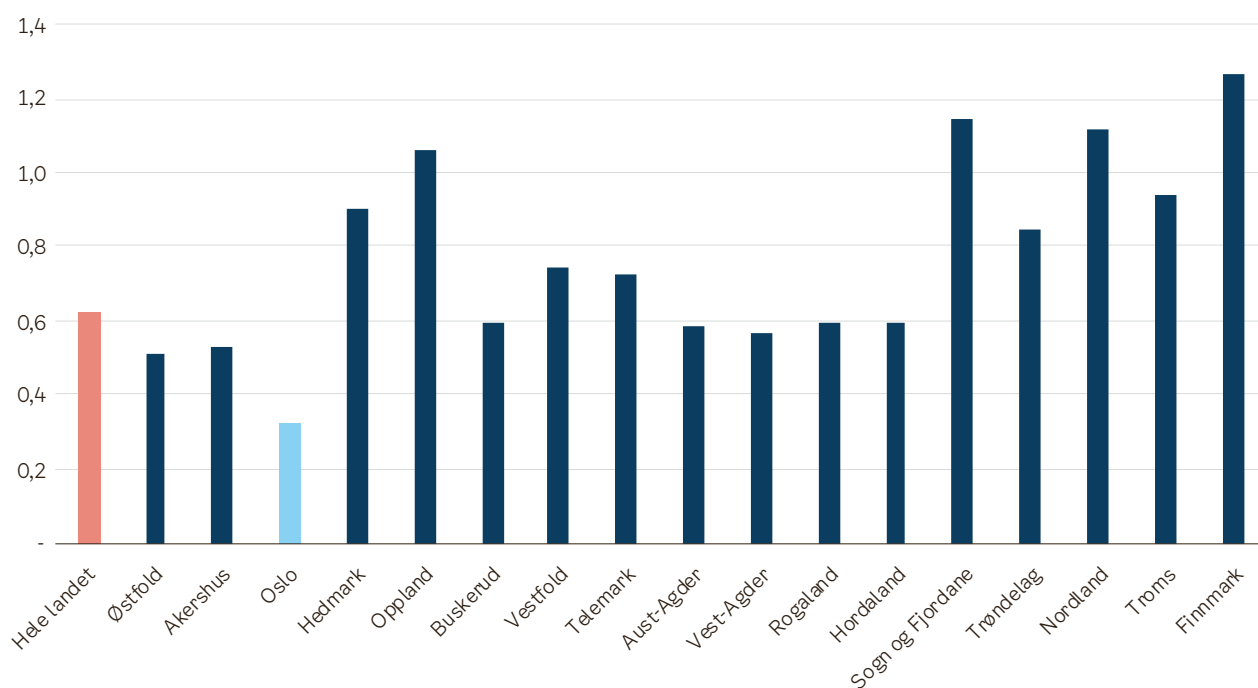
Kommunale boliger er imidlertid ment som et tilbud til vanskeligstilte, ikke til befolkningen generelt. Så hva om vi ser på andelen kommunale boliger per vanskeligstilt person, slik det er definert i denne artikkelen?

Figur 2 viser at det i 2020 i Norge som helhet var 0,6 kommunale boliger per vanskeligstilt, men de fylkesvise forskjellene er store. Fire fylker hadde flere kommunale boliger enn de hadde vanskeligstilte mens Oslo hadde den klart laveste andelen med kun 0,3 kommunale boliger per vanskeligstilt på boligmarkedet. Ikke alle vanskeligstilte skal bo i kommunal bolig og Oslo kan ha en noe høyere andel vanskeligstilte enn de andre fylkene fordi flere bor trangt, men dette sier også noe om at dekningsgraden i Oslo er lavere enn i andre deler av landet.

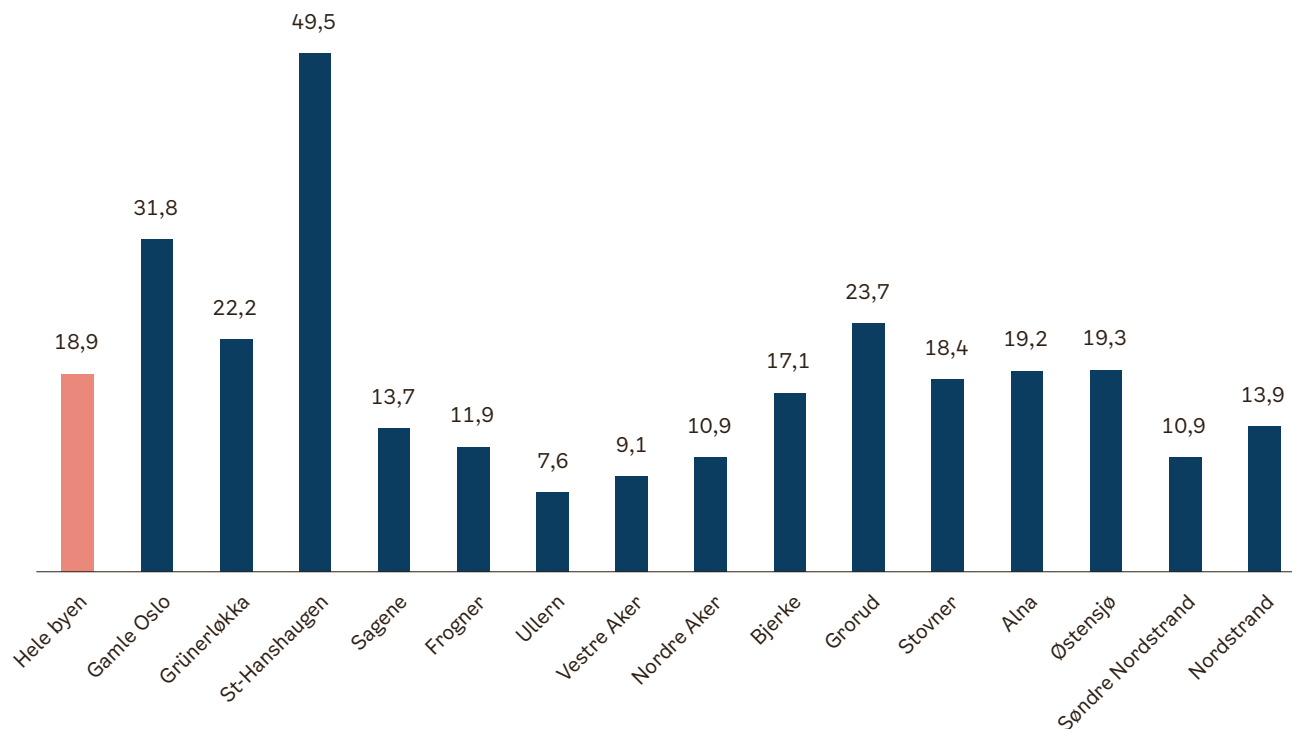
Også innad i Oslo er det store forskjeller, og det har lenge vært aktiv politikk å prøve å spre den kommunale boligmassen.

Figur 1. Andel kommunale boliger per tusen innbyggere. 2019.

Kilde: SSB Kostra

Figur 2. Andel kommunale boliger (2019) per vanskeligstilte på boligmarkedet (2018).

Kilde: SSB Kostra

Figur 3. Kommunale boliger per tusen innbyggere fordelt på bydel. 2019.

Kilde: SSB Kostra

Figur 3 viser at mens Bydel Sagene har nesten 50 kommunale boliger per tusen innbyggere så har Bydel Ullern og Bydel Vestre Aker under 10 kommunale boliger per tusen innbyggere. 45 prosent av de kommunale boligene i Oslo ligger i de tre bydelene Gamle Oslo, Grünerløkka og Sagene. Dette er også tre av de fire bydelene som har høyest andel kommunale boliger per tusen innbygger, den fjerde bydelen er Bydel Grorud med 23,7 kommunale boliger per tusen innbyggere.

Figur 4 viser at det er bydelene Sagene, Vestre Aker og Ullern som har flest kommunale boliger per vanskeligstilt på boligmarkedet. Figur 3 viste at Sagene også hadde flest kommunale boliger per tusen innbygger, men bydelene Ullern og Vestre Aker hadde færrest. De bydelene som har færrest kommunale boliger per vanskeligstilt er Søndre Nordstrand, Bjerke og Stovner. Alle disse tre bydelene er blant bydelene som har høyest andeler vanskeligstilte på boligmarkedet.

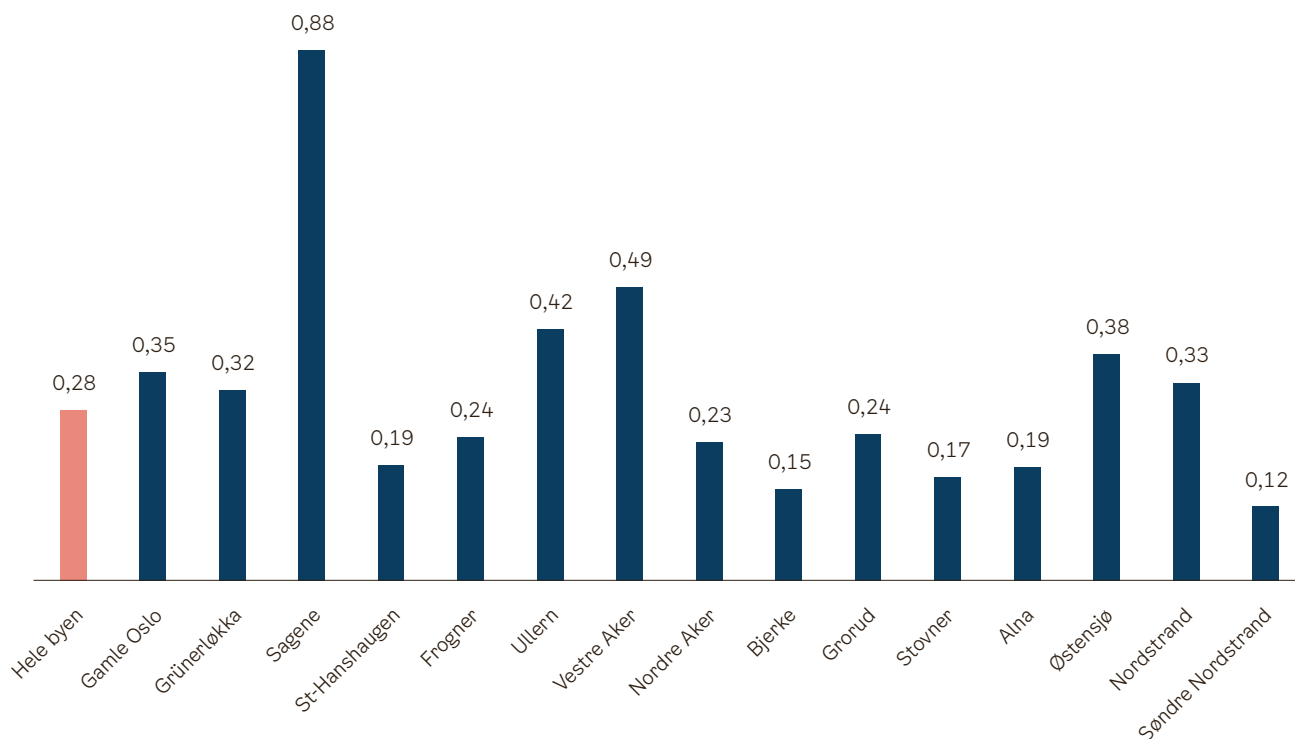
Figur 5 plotter forholdet mellom andel vanskeligstilte på boligmarkedet og antall kommunale boliger per tusen innbyggere på delbydelsnivå. Den viser at blant

de delbydelene som har høy andel vanskeligstilte på boligmarkedet så er andelen kommunale boliger veldig varierende. Det er 5 delbydeler hvor andel vanskeligstilte personer utgjør over 15 prosent av befolkningen, disse delbydelene er Nedre Tøyen, Fossum, Rommen, Bjørnerud og Haugenstua. I disse fem bydelene varierer antall kommunale boliger per tusen innbygger fra 6 per tusen i delbydel Rommen til 94 per tusen i delbydel Nedre Tøyen. I tillegg til Nedre Tøyen er det tre bydeler som har over 60 kommunale boliger per tusen innbygger, dette er delbydelene Vålerenga, Dælenenga og Torshov. Andelen vanskeligstilte i disse tre delbydelene ligger på mellom 5 og 10 prosent av befolkningen. Det er med andre ord heller ikke på delbydelsnivå noen tydelig sammenheng mellom antallet vanskeligstilte på boligmarkedet og antall kommunale boliger.

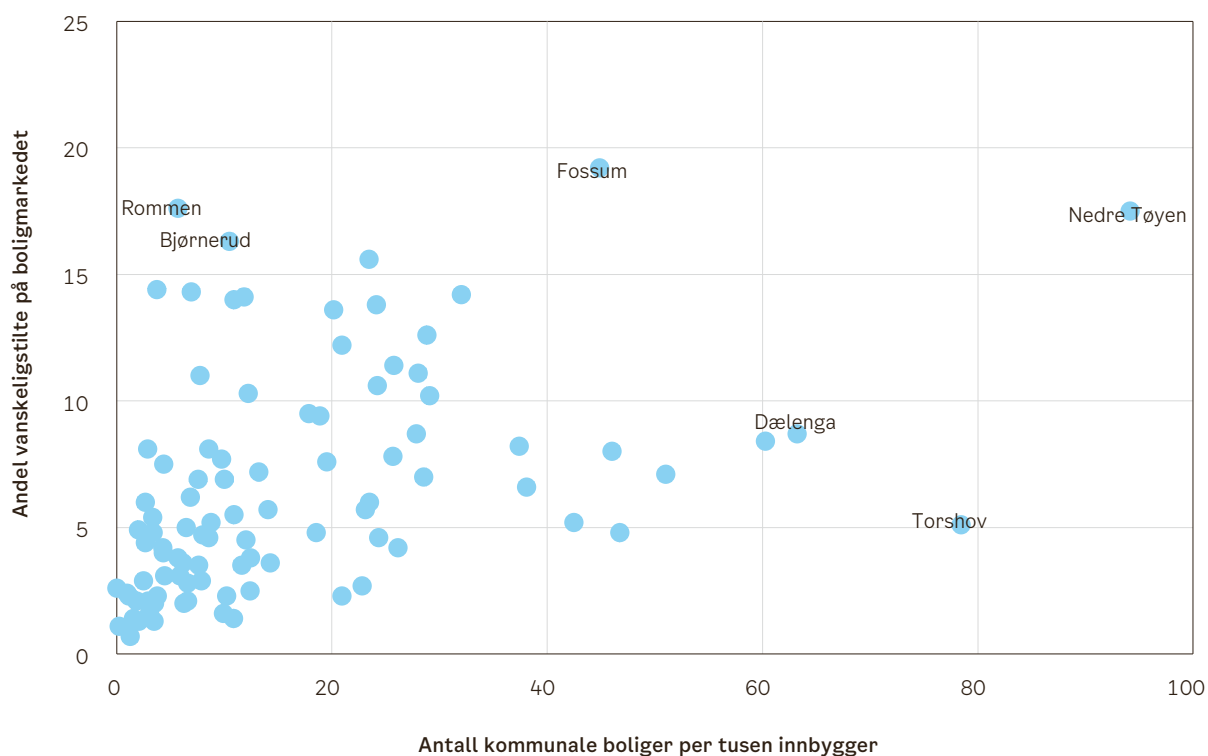
Statlig bostøtte og vanskeligstilte på boligmarkedet

Bostøtte fra Husbanken³ er en statlig støtteordning som skal gå til husstander med lave inntekter og høye

3 <https://husbanken.no/person/bostotte/>

Figur 4. Andel kommunale boliger (2019) per vanskeligstilte på boligmarkedet (2018), bydelsvis.

Kilde: SSB Kostra

Figur 5. Antall kommunale boliger og andel vanskeligstilte på boligmarkedet, per delbydel.

Kilde: SSB Kostra

Tabell 6. Antall og andel bostøttemottakere og antall og andel vanskeligstilte fylke, husholdninger 2018.

	Bostøttemottakere		Vanskeligstilte på boligmarkedet	
	Antall	Andel	Antall	Andeler
I alt	129 257	5,7	63 991	2,8
Østfold	8 950	6,7	3 851	2,9
Akershus	10 512	4,2	5 787	2,3
Oslo	23 052	7,3	15 088	4,8
Hedmark	4 846	5,2	2 035	2,2
Oppland	4 137	4,9	1 611	1,9
Buskerud	6 325	5,0	3 279	2,6
Vestfold	6 636	5,9	2 809	2,5
Telemark	5 363	6,9	2 251	2,9
Aust-Agder	3 458	6,8	1 420	2,8
Vest-Agder	5 973	7,5	2 305	2,9
Rogaland	10 674	5,3	4 629	2,3
Hordaland	12 786	5,8	5 963	2,7
Sogn og Fjordane	1 780	4,0	760	1,7
Møre og Romsdal	5 034	4,4	2 525	2,2
Trøndelag	10 729	5,3	5 262	2,6
Nordland	5 133	4,7	2 162	2,0
Troms	3 325	4,4	1 585	2,1
Finnmark	1 564	4,7	669	2,0

Kilde: Husbanken og SSB

Tabell 7. Antall og andel bostøttemottakere og antall og andel vanskeligstilte bydeler Oslo, husholdninger 2018

	Bostøttemottakere		Vanskeligstilte på boligmarkedet	
	Antall	Andel	Antall	Andeler
I alt	23 052	7,4	14 902	4,8
Gamle Oslo	3 232	11,6	1 738	6,3
Grünerløkka	2 830	8,9	1 795	5,7
Sagene	2 409	10,0	1 041	4,3
St. Hanshaugen	1 731	8,2	1 090	5,2
Frogner	1 877	5,8	1 222	3,2
Ullern	534	3,6	232	1,6
Vestre Aker	759	3,8	386	1,9
Nordre Aker	1 087	5,1	1 305	6,1
Bjerke	1 227	8,9	972	7,1
Grovdal	1 218	10,2	711	6,0
Stovner	1 374	11,2	895	7,3
Alna	1 536	7,4	1 233	5,9
Østensjø	1 251	5,7	651	3,0
Nordstrand	1 036	4,8	491	2,3
Søndre Nordstrand	1 642	11,9	948	6,8

Kilde: Husbanken og SSB

husleier. Støtten er uavhengig av inntektsform. En husstand kvalifiserer til støtte om den har lave nok inntekter og høye nok boutgifter. Nivået på bostøtten differensieres ut fra husstandens inntekt, størrelse på husstanden og husstandens boutgifter. Nivået på boutgiftene begrenses av vedtatte øvre boutgifter⁴. De vedtatte øvre boutgiftene differensieres ut fra husstandens bostedskommune på fire nivåer, avhengig av prisnivå i kommunene. Oslo kommune har den høyeste grensen for øvre boutgifter.

Siden bostøtten er ment å gå til husstander med lave inntekter og høye boutgifter, er det interessant å sammenligne tallene for vanskeligstilte på boligmarkedet med tallene for statlig bostøtte. Inntektsgrensene i bostøtten lå gjennomgående lavere enn lavinntekstmålet for EU60⁵, det eneste unntaket var for enslige hvor inntektsgrensen var tilnærmet lik.

Tabell 6 viser at antallet og andelen bostøttemottakere er høyere enn vanskeligstilte husholdninger på boligmarkedet i samtlige fylker. Dette kan skyldes at personer med lav inntekt, men som ikke bor trangt og

ikke har høy gjeld, vil falle utenfor definisjonen som vanskeligstilte på boligmarkedet, men likevel være berettiget til den statlige bostøtten. I tillegg ble den statlige bostøtten i 2018 beregnet på bakgrunn av ligningene i 2016 (første del av året) og 2017 (siste del av året). På landsbasis er andelen bostøttemottakere dobbelt så høy som andelen vanskeligstilte på boligmarkedet, mens den er kun 50 prosent høyere i Oslo. I fylkene Oppland og Vest Agder var det 150 prosent flere husstander som mottok bostøtte enn som var vanskeligstilte på boligmarkedet. Årsakene til dette er det ikke mulig å gå inn på i denne artikkelen men det kan indikere at dagens bostøtte treffer bredere i distriktene enn i Oslo. Samtidig er det flere trangbodde husstander i Oslo enn i landet for øvrig, noe som ligger til grunn for vår definisjon av vanskeligstilte på boligmarkedet, men ikke til grunn for statlig bostøtte.

Tabell 7 viser antall og andel husholdninger som har mottatt statlig bostøtte minst én gang i løpet av 2018 og antall og andel som er definert som vanskeligstilte på boligmarkedet i Oslo. Tabellen viser at også for bydelene i Oslo er det flere husholdninger som mottok bostøtte minst én gang i løpet av året enn som faller inn under definisjonen for vanskeligstilte på boligmarkedet. Den eneste unntaket er Bydel Nordre Aker som

⁴ <https://nedlasting.husbanken.no/Filer/9b6-1.pdf>

⁵ Lavinntekt – EU 60: Alle husholdninger som har en disponibel husholdningsinntekt (justert etter husholdningens sammensetning) under 60 prosent av medianinntekten.

Foto: Shutterstock

har flere registrerte vanskeligstilte på boligmarkedet enn bostøttemottakere, dette skyldes med stor sannsynlighet utenlandske studenter, hovedsakelig bosatt ved Kringsjø studentby, som ikke blir finansiert via lånekassen men som allikevel ikke har rett på bostøtte. Det er i stor grad de samme bydelene som har høye andeler vanskeligstilte på boligmarkedet som har høye andeler bostøttemottakere, men det er noen tydelige utslag. I Bydel Sagene mottok 10 prosent av husholdningene bostøtte i 2018, mens kun 4,3 prosent av husholdningene falt inn under definisjonen av vanskeligstilte på boligmarkedet. Det vil si at det var 130 prosent flere som mottok bostøtte enn som var definert som vanskeligstilt på boligmarkedet. For Bydel Bjerke var det motsatt, der var 7,1 prosent definert som vanskeligstilt på boligmarkedet mens 8,9 prosent mottok statlig bostøtte, en differanse på kun 25 prosent. Det er nærliggende å anta at forskjellene i Bydel Sagene dels kan skyldes det høye antallet kommunale boliger i bydelen rettet mot aleneboende. Disse vil ofte falle utenfor trangboddhetskriteriet. Det er vanskeligere å forklare hvorfor Bjerke ikke har større differanse.

Hvorfor har Oslo høyest andel vanskeligstilte på boligmarkedet?

Tidligere i artikkelen har antallet vanskeligstilte på boligmarkedet i Oslo blitt presentert på fylkes-, bydels- og delbydelsnivå. Disse tallene har så blitt satt sammen med noen viktige indikatorer/kjennetegn ved boligmarkedet. Disse indikatorene er ikke uttømmende.

Definisjonen av vanskeligstilte på boligmarkedet er et forsøk på å tallfeste de som strever med å bo tilfredsstillende, enten fordi de ikke klarer å betale det det koster eller fordi de bor trangt. Selve definisjonen baserer seg direkte på inntektstall (lavinntekt) og indirekte på boligpris (gjeldsnivå). Oslo kommune scorer høyest av alle landets fylker på begge disse indikatorene. Sammenlignet med andre fylker har Oslo både den størst andelen med lavinntekt og de høyeste boligprisene. Dermed er det som forventet at Oslo har den høyeste andelen vanskeligstilte på boligmarkedet i landet når vi legger den gjeldende definisjonen til grunn. Oslo har i tillegg også en høyere andel som bor i mindre boliger. Oslo har dermed flere

som bor trangbodd enn ellers i landet, noe som ytterligere øker andelen vanskeligstilte i vår definisjon.

Oslo har historisk sett hatt en høy leieandel sammenlignet med resten av landet. Dette medfører at mange ikke har fått tatt del i den kraftige veksten som har vært i boligmarkedet. Tall fra SSB⁶ viser at formuesulikheten i Norge har økt de siste årene og at dette i stor grad skyldes boligformuen. Siden prisene i Oslo er høyere enn i landet ellers, kan mangel på oppsparte midler eller arvet boligformue få ekstra store konsekvenser i Oslo. Lavinntektskusstander i Oslo må enten ta opp store lån, større enn hva de måtte gjort for å få en tilsvarende bolig et annet sted i landet, eller de må nøye seg med å leie. I tillegg har Oslo en høy andel innvandrere. Innvandrere har jevnt over kortere botid i det norske boligmarkedet enn befolkningen ellers, og deres arvede boligformue vil derfor være lavere enn i befolkningen for øvrig.

Samtidig knytter det seg en del problemstillinger til selve definisjonen av vanskeligstilte. Definisjonen tar ikke hensyn til leiepriser. For eksempel vil personer med høye leiepriser som ikke bor trangt, falle utenfor definisjonen selv om de har lav inntekt. I et norsk perspektiv har Oslo en høy leieandel og det er trolig at antall vanskeligstilte på boligmarkedet i Oslo ville vært enda høyere om det hadde blitt tatt høyde for leiepriser i definisjonen.

Tallene i artikkelen viser også at Oslo har den klart laveste dekningen av kommunale boliger i landet sett i forhold til vanskeligstilte på boligmarkedet. Dette sammen med landets dyreste boligmarked for å kjøpe bolig, gjør at mange vanskeligstilte kusstander i Oslo antagelig må bo i det private leiemarkedet. Leietakere har generelt dårligere boforhold enn de som eier, og mange leietakere opplever bosituasjon som ustabil fordi kontraktstiden gjerne er kort. Antallet profesjonelle utleiery i Norge er lite og i motsetning til i mange andre land har vi lite ideell utleie. Til sammen gjør dette at vanskeligstilte på boligmarkedet i Oslo er enda mer utsatt enn vanskeligstilte på boligmarkedet i andre deler av landet.

Hvorfor skiller noen bydeler/delbydeler seg ut?

På lik linje med i landet som helhet er det internt i Oslo forskjeller knyttet til lavinntekt og boligpriser. Dette viser seg også godt i tallene for vanskeligstilte på boligmarkedet på bydelsnivå. Vi har sett at skillet

ikke kan forklares med kommunale boliger alene, da flere av bydelene med høyt antall vanskeligstilte har et svært lavt antall kommunale boliger.

Når det gjelder bostøtte så er det i stor grad de samme bydelene/delbydelene som har høye andeler vanskeligstilte på boligmarkedet som også har høye andeler kusstander med bostøtte. Men også her finnes det unntak, som f.eks. Bydel Sagene som har relativt lav andel vanskeligstilte kusstander på boligmarkedet men relativt høy andel bostøttetottakere.

En fjerde forklaringsfaktor knyttet til boligmarkedet er pris. Oslo er delt prismessig både på leiemarkedet og eiemarkedet. Kvadratmeterpriser ved kjøp av bolig viser at østlige bydeler har vesentlig lavere priser enn i byen for øvrig, noe som samsvarer forholdvis godt med hvor i byen det er høye andeler vanskeligstilte på boligmarkedet. Dette bør undersøkes nærmere ved en senere anledning, da også med en sammenligning knyttet til bruken av startlån.

6 Aaberge, R. og Stubhaug, M. E. (14. septmber 2018). Formuesulikheten øker. SSB Analyse 2018/18: Formuesuliket i Norge 1995–2016. Hentet fra: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/formuesulikheten-oket>

RETURADRESSE:

Oslo kommune, Byrådsavdeling for finans, Rådhuset, 0037 OSLO

OSLOSPEILET

Tidligere utgaver av Oslospeilet finner du på www.oslo.kommune.no/oslospeilet

Oslospeilet 2020 – 02

- Fortsatt fallende fruktbarhet
- Sheriffene i utelivsjungelen – En gjennomgang av Oslo kommunes bevilling- og kontrollpraksis for utelivet
- Er noen barneskoler i Oslo mer foretrukket enn andre? Oppslutning og skolebyttning i skoleinntaksområder i Oslo
- Et sted som rives mellom stolthet og fordom – Kan områdeløft være løsningen?

Oslospeilet 2020 – 01

- Nye reisevaner: Oslofolk kjører mindre bil og færre eier egen bil
- Hvordan er det å være 10–12 år i Groruddalen
- Ulik befolkning, ulike behov
- Idrett står sterkt i Oslo – men hvorfor er ikke alle med?

Oslospeilet 2019 – 03

- Oslo – en støvende by?
- Oslofolk strømmer til biblioteket
- Personer med rusproblemer
- Boligprisene i Oslo

Oslospeilet 2019 – 02

- Flest tjener fortsatt mest i vest
- Bo- og flyttemotiver blant barnefamilier
- Oslo og Akershus – stadig tettere sammenvevd
- Statlig bostøtte i storbyen

Oslospeilet 2019 – 01

- Eldre i Oslo
- Helse- og omsorgstjenester til eldre i Oslo
- Pårørendeinvolvering på sykehjem
- Eldres trivsel i Oslo

Oslospeilet 2018 – 03

- Oslo blir varmere og våtere
- Oslofolk støtter en mer klimavennlig by
- Elektrisk by – Persontransport på strøm – før, nå og i framtida
- Avfall – Et klimaproblem der Oslo kan ha løsningen
- Slik ble Oslo Europeisk miljøhovedstad i 2019
- Den grønne byen

Oslospeilet 2018 – 02

- Lindeberg som bosted – seks år med områdeløft
- Barn og unge på Grønland og Tøyen – trange innerom og risikable uterom
- Økt barne- og ungdomskriminalitet
- Fortsatt befolkningsvekst i Oslo
- Flytteatferd i endring – flytting mellom Oslo og resten av landet

Oslospeilet 2018 – 01

- Helsestasjonstjenesten i Oslo
- Helseutsatte barn og unge – utviklingstrekk i bydelene
- Rusmiddelforgiftning i Oslo – om geografiske og sosiale forskjeller
- Ulykkesskader i Oslo
- Utskrevet fra sykehus til kommunen – utviklingen i tilbudet og effekten av samhandlingsreformen

Oslospeilet 2017 – 02

- Barnehusholdninger i Oslo
- Økonomisk sosialhjelp blant barnefamilier i Oslo
- Barnevern
- Barnehagebruken i Oslo
- Grunnskolepoeng og gjennomstrømming i videregående opplæring

